

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Historický ústav

Šlechtické znaky na stavebních památkách v okrese Kutná Hora

Bakalářská práce

Autor: Michaela Brandejská

Studijní program: B7105 – Historické vědy Bc.

Studijní obor: Prezentace a ochrana kulturního dědictví

Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: prof. PhDr. Ondřej Feleman, CSc.

Hradec Králové, 2019

Zadání bakalářské práce

Autor: Michaela Brandejská

Studium: F15BP0192

Studijní program: B7105 Historické vědy

Studijní obor: Prezentace a ochrana kulturního dědictví

Název bakalářské práce: **Šlechtické znaky na stavebních památkách v okrese Kutná Hora**

Název bakalářské práce AJ: Aristocratic Coat-of-Arms at the Landmarks in the Kutná Hora Region

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce je zaměřena na inventarizaci šlechtických znaků na stavebních památkách v okrese Kutná Hora, dále se zabývá jejich historickým, heraldickým a kulturním významem a příčinami jejich vzniku. Práce tak umožní přesnější obraz o rozsahu a využití šlechtických znaků na stavebních památkách v kutnohorském okrese a důsledky jejich vzniku.

HALADA, Jan, Lexikon české šlechty: erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti, Praha 1999.
JANÁČEK, Josef - LOUDA, Jiří, České erby, Praha 1974. KOŠTÁL, Vratislav - KOŠTÁLOVÁ, Renata, Historická sídla Středočeského kraje. Díl třetí, Kolínko a Kutnohorsko, Brno 2013. MAŠEK, Petr, Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti, Praha 2008-2010.
OTTO, Jan, Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Díl XIV., Praha 1906. POCHE, Emanuel a kol., Umělecké památky Čech, Praha 1978. SEDLÁČEK, August, Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl XII. Čáslavsko, Praha 1997. SEDLÁČEK, August, Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl XV. Kouřimsko, Praha 1998. ŽUPANIČ, Jan - FIALA, Milan - STELLNER, František, Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české, Praha 2001.

Garantující pracoviště: Historický ústav,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: prof. PhDr. Ondřej Felcman, CSc.

Oponent: PhDr. Zdeněk Beran, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 18.12.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala (pod vedením vedoucího bakalářské práce prof. PhDr. Ondřeje Felcmana, CSc.) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce panu prof. PhDr. Ondřeji Felcmanovi, CSc. za odborné vedení, veškeré rady a připomínky, které mi byly velkou oporou. Dále bych chtěla poděkovat panu Davidu Krpelovi za poskytnutí fotografií k zámku Roztěž. a slečně Kristýně Polákové za věcné a profesionální rady ohledně historie zámku Žleby.

Anotace:

BRANDEJSKÁ, Michaela, *Šlechtické znaky na stavebních památkách v okrese Kutná Hora*, Hradec Králové: Filozofická fakulta Univerzita Hradec Králové, 2019, 62 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce je zaměřena na inventarizaci, analýzu a komparaci nalezených znaků na stavebních památkách v okrese Kutná Hora. Zabývá se jejich historickým, heraldickým a kulturním významem a příčinami jejich vzniku. Práce tak umožní přesnější obraz o rozsahu a využití šlechtických znaků na stavebních památkách v kutnohorském okresu a důsledky jejich vzniku. Práce vychází z odborné literatury a pramenů.

Klíčová slova: šlechtické znaky, okres Kutná Hora, stavební památky, šlechtický rod, heraldika

Annotation

BRANDEJSKÁ, Michaela, Aristocratic Coat-of-Arms at the Landmarks in the Kutná Hora Region, Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2019, 62 s. Bachelor Thesis.

The bachelor thesis is focused on inventorying, analysis and comparison of found characters on building monuments in Kutná Hora district. It deals with their historical, heraldic and cultural significance and causes of their origin. Thus, the work will allow a more accurate picture of the extent and use of aristocratic elements in the building monuments of the Kutná Hora district and the consequences of their origin. The work is based on literature and sources.

Keywords: aristocratic characters, Kutná Hora district, building monuments, aristocratic clan, heraldry

Obsah

Úvod.....	1
1 Čáslav	3
Kostel sv. Petra a Pavla	4
2 Hodkov	7
Zámek.....	7
3 Hraběšín.....	9
Zámek Hraběšín	9
4 Chotusice	11
Kostel sv. Václava.....	11
5 Kácov.....	13
Zámek.....	13
6 Kluky	15
Kostel sv. Jana Křtitele	15
7 Kutná Hora	17
7.1 Měšťanský dům č. p. 173 (Šultysova).....	17
7.2 Rodný dům Mikuláše Dačického	20
7.3 Sochy před jezuitskou kolejí	20
7.4 Sousoší Jana Nepomuckého	21
7.5 Sousoší sv. Barbory.....	22
7.6 Sousoší sv. Ferdinanda III. Kastilského	23
7.7 Sousoší sv. Isidora.....	23
7.8 Sousoší sv. Josefa Kalasanského (sv. Alois z Gonzagy)	24
7.9 Knížecí Schwarzenberský hostinec U Zlatého lva.....	25
8 Malešov	27
8.1 Kostel sv. Václava.....	27
8.2 Sousoší sv. Antonína, sv. Floriána a sv. Jana Nepomuckého	28
9 Nové Dvory	29
9.1 Dominikánský klášter.....	29
9.2 Socha sv. Barbory	30
10 Přítoky.....	32

Socha sv. Jana Almužníka.....	32
11 Rataje nad Sázavou.....	33
11.1 Zámek.....	33
11.2 Kostel sv. Matouše.....	35
12 Roztěž.....	37
Zámek.....	37
13 Sudějov.....	39
Kostel sv. Anny.....	39
14 Svatý Mikuláš.....	41
Zámek Kačina.....	41
15 Třebešice.....	44
Zámek.....	44
16 Tupadly.....	46
Zámek.....	46
17 Zbraslavice.....	48
17.1 Kostel sv. Vavřince.....	48
17.2 Socha Panny Marie Immaculaty.....	49
18 Zruč nad Sázavou.....	50
Zámek.....	50
19 Žehušice.....	51
Zámek.....	51
20 Žleby.....	53
Zámek.....	53
Erbovní galerie na zámeckém nádvoří.....	55
Závěr.....	57
Seznam použité literatury:.....	59
Internetové zdroje:.....	62
Obrazová příloha:.....	63

Úvod

Bakalářská práce je zaměřena na inventarizaci šlechtických znaků na exteriérech stavebních památek v okrese Kutná Hora a jejich následnou analýzu a komparaci z historického, umělecko-historického a heraldického hlediska. Znaků jsou vyhledávány na kulturních památkách všeho druhu – zámcích a hradech, kostelech, panských domech, branách, sochách i hřbitovních zdí v okrese Kutná Hora. Součástí práce je podrobná fotodokumentace šlechtických znaků, které lze nalézt. Tematicky práce navazuje na obhájené bakalářské práce od studentek Adély Tomáškové,¹ Moniky Šťastné² a Veroniky Vrtalové³ které zpracovaly v semináři prof. Ondřeje Felcmana znaky nalezené na památkách v okresech Blansko, Nový Bydžov a Jihlava.

Kutnohorský okres jsem si zvolila z důvodu, že je mi osobně blízký, jelikož jsem se zde narodila a dodnes tu žiji. Navíc město, po kterém je okres pojmenován, je historickým klenotem a nachází se v něm mnoho kulturních památek.

Okres Kutná Hora leží ve Středočeském kraji, východním směrem od hlavního města Prahy a jižně od Kolínska. Dnes jej tvoří 88 obcí z toho 4 města (Kutná Hora, Čáslav, Zruč n. Sázavou, Uhlířské Janovice) a 7 městysů (Bílé Podolí, Kácov, Malešov, Nové Dvory, Rataje n. Sázavou, Suchdol a Žehušice).⁴ Metropoli okresu tvoří město Kutná Hora, která patří od roku 1995 do Seznamu kulturního a přírodního dědictví UNESCO. Druhým největším městem okresu je Čáslav, která byla již ve 13. století za Přemysla Otakara II. důležitým královským městem a o něco později se stala na několik staletí krajským městem.⁵

Práce dokumentuje veškeré architektonické objekty, na nichž se vyskytuje šlechtický znak či znaky. Obce jsou řazeny dle abecedy a přiložené ilustrační fotografie jsou mým autorským dílem. V případě, že památka byla v rekonstrukci, nebo k ní z jiných důvodů nebyl možný přístup, jsem o fotografie požádala správce

¹ Adéla TOMÁŠKOVÁ, *Šlechtické znaky na stavebních památkách v okrese Blansko*, Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, Hradec Králové 2017.

² Monika ŠŤASTNÁ, *Šlechtické znaky na kulturních památkách v okrese Nový Bydžov*, Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, Hradec Králové, 2015.

³ Veronika VRTALOVÁ, *Šlechtické znaky na stavebních památkách okresu Jihlava*, Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, Hradec Králové, 2014.

⁴ Dostupné online (https://www.czso.cz/csu/xs/charakteristika_okresu_kutna_hora), [citováno k 20. 4. 2019].

⁵ Jan BÍNA, *Města a městyse*, s. 30–31.

památky či jinou pověřenou osobu. V těchto případech je autor fotografie citován v poznámce pod čarou.

U znaku je vždy určena co nejpřesnější doba vzniku, materiál, ze kterého je vyhotoven a místo, kde se nachází. Dále je stručnou historií popsán šlechtický rod, kterému znak náleží. V některých obcích se znak vyskytoval na několika místech. Za těchto okolností jsou znaky seřazeny podle významnosti (velikosti) památky v pořadí šlechtické sídlo (hrad, tvrz, zámek), církevní stavba (kostel, kaple, hřbitovní zeď, náhrobky) a ostatní kulturní památky (špýchary, sýpky, pomníky a sochy v obcích).

Ze stěžejní odborné literatury o šlechtických rodech a jejich znacích jsem pracovala s heraldicko-genealogickými pracemi M. Myslivečka,⁶ J. Pelanta,⁷ P. Maška,⁸ J. Halady⁹ a M. Bubna.¹⁰ Z publikací o hradech, zámcích, tvrzích a uměleckohistorických pracích bylo využíváno zejména rozsáhlé dílo A. Sedláčka¹¹ a z prací o dějinách obcí a měst práce od K. Kuči.¹² Z uměleckohistorické literatury bylo cenným zdrojem několikasvazkové dílo vzniklé pod vedením E. Pocheho.¹³ Důležité informace byly také získány z knihy o památkách Kutnohorska od M. Bartoše.¹⁴

⁶ Milan MYSLIVEČEK, *Velký erbovník, Encyklopedie rodů a erbů v zemích Koruny české*, sv. I–II, Plzeň 2005 a 2006.

⁷ Jan PELANT, *Erby české, moravské a slezské šlechty: Vývoj erbů a stručné dějiny 610 rodů*, Praha 2013.

⁸ Petr MAŠEK, *Modrá krev, minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, Praha 1999.

⁹ Jan HALADA, *Lexikon české šlechty: erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti*, sv. I, Praha 1999.

¹⁰ Milan BUBEN, *Encyklopedie heraldiky*, Praha 1994.

¹¹ August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl XII. Čáslavsko*, Praha 1997.

¹² Karel KUČA, *Česká republika: atlas památek A-N*, Praha 2002; Karel KUČA, *Česká republika: atlas památek O-Ž*, Praha 2002.

¹³ Emanuel POCHE, *Umělecké památky Čech 1 A/J*, Praha 1977; Emanuel POCHE, *Umělecké památky Čech 2 K/O*, Praha 1978; Emanuel POCHE, *Umělecké památky Čech 3 P/Š*, Praha 1980; Emanuel POCHE, *Umělecké památky Čech 4 T/Ž*, Praha 1982.

¹⁴ Martin BARTOŠ, *Památky Kutnohorska: nemovitě kulturní památky okresu Kutná Hora*, Kutná Hora 1997.

1 Čáslav

První zmínka o osídlení plochy města se datuje do roku 1130, kdy na místě nynějšího města stávalo hradiště, zvané Hrádek, vybudované Slavníkovci. Hradiště leželo na důležité cestě mezi Prahou a Moravou. V této době zde již nejspíše stával také kostel Panny Marie. Později Hrádek ztrácel na významu a od husitských dob byl neobydlen. V průběhu 12. století bylo vystavěno několik dalších kostelů (kostel sv. Martina, kostel sv. Michala), které se ale dodnes nedochovaly. V roce 1264 bylo na místě bývalého hradiště založeno Přemyslem Otakarem II. město Čáslav.¹⁵

Městský areál byl vymezen hradbami, jejichž část se zachovala dodnes. Jedinou památkou opevnění je válcová, tzv. Otakarova, věž. Ta stávala u jedné ze čtyř bran, kterými se do města vcházelo.¹⁶

Za husitské revoluce, v roce 1421 se sešel v děkanském chrámu sv. Petra a Pavla zemský sněm, který je dnes známý jako sněm čáslavský. Na sněmu se jednalo o prosazení čtyř pražských artikul a uznání Zikmunda Lucemburského českým králem.

Dva velké požáry (roku 1452 a 1522) značně poškodily tehdy dřevěné město. Tato tragédie nicméně rozkvět města nezastavila a začalo se se stavebními obnovami, které přerušila až v 17. století třicetiletá válka. V 19. a 20. století město začalo opět vzkvétat. Byly stavěny úřady, školy a peněžní ústavy.¹⁷

Mezi významné památky města dnes patří mariánský sloup, pomník Jana Žižky, kašna, radnice, kostel sv. Petra a Pavla, Dusíkovo divadlo a židovská synagoga.¹⁸

¹⁵ J. BAHLCKE, *Lexikon historických míst Čech, Moravy a Slezska*, s. 62.

¹⁶ T. DOSTÁL, *Středočeský kraj: města a obce Středočeského kraje*, s. 110.

¹⁷ *Tamtéž*, s. 110.

¹⁸ *Tamtéž*, s. 110.

Kostel sv. Petra a Pavla

Gotický trojlodní kostel sv. Petra a Pavla s hranolovou věží a síťovými klenbami byl budován od 13. do 16. století. Zvláštností kostela je jeho sakristie, která je tvořena původním románským kostelíkem sv. Michala ze 12. století. Znaky se nachází na kostele sv. Petra a Pavla.¹⁹

Umístění: Náhrobní kameny (obr. č. 1–11) se znaky jsou umístěny na jižní a západní straně v slepých arkádách kostela.²⁰

Materiál: mramor, mramorový kámen, pískovec²¹

Datace: **Adam Sixt ze Zvířetína** (obr. č. 1) 1582, **jeden ze synů Jakuba ze Zvířetína** (obr. č. 2) 1607, **Lukáš Sixt ze Zvířetína** (obr. č. 3) 1612, **Jindřich Sixt ze Zvířetína** (obr. č. 4) 1615, **Jan Ledčar ze Sionu** (obr. č. 5) 1570, **Koudelové ze Židenic** (obr. č. 6, 7) 1582, **Šimon Vnouček z Orličné** (obr. č. 8) 1581, **Kašpar Matěj z Vykrantíc** (obr. č. 9) 1550. Náhrobky byly původně umístěny v interiéru kostela, ale při přestavbě v roce 1863 byly přesunuty a vsazeny do obvodových zdí kostela.²²

Popis znaků: Znaky na náhrobních kamenech jsou z velké části těžko čitelné, některé části latinských nápisů jsou již nečitelné. Celkem se na kostele nachází jedenáct náhrobních kamenů se znaky. Čtyři náhrobní kameny patří rodu Sixtů ze Zvířetína – **pan Adam Sixt ze Zvířetína, jeden ze synů Jakuba ze Zvířetína, Lukáš Sixt ze Zvířetína, Jindřich Sixt ze Zvířetína.** Jeden náhrobník patří **Janu Ledčarovi ze Sionu,** dva **Koudelům ze Židenic,** jeden **Šimonu Vnoučkovi z Orličné,** jeden **Kašparovi Matějovi z Vykrantíc.** Prameny o majitelích dvou náhrobků (obr. č. 10, 11) se nedochovaly, tudíž nelze určit jejich původ.²³

Na znaku Sixtů ze Zvířetína vidíme štít s přilbou, točenicí a klenotem. Štít je půlený břevnem, v pravé půli je ruka držící šavli a v levé daněk ve skoku. Ruka s šavlí se opakuje i v klenotu. Na náhrobním kameni Lukáše Sixta je zobrazena

¹⁹ P. DAVID, *Velká turistická encyklopedie, Středočeský kraj*, s. 39.

²⁰ A. BIRNBAUMOVÁ, *Soupis památek historických a uměleckých v Čechách*, s. 108–110.

²¹ *Tamtéž*, s. 108–110.

²² V. V. KREMER, *Děkanský chrám sv. Petra a Pavla v Čáslavi*, s. 86–90.

²³ A. BIRNBAUMOVÁ, *Soupis památek*, s. 108–110.

postava muže s hlavou na podušce, držíc v levé ruce knihu a v pravé věnec se svým znakem. Jeden ze synů Jakuba Sixta má na náhrobním kameni taktéž postavu, která drží v ruce modlitbu a znak má u nohou. Náhrobní kámen Jindřicha Sixta je tvořen kartuší, znakem ve cviklech a v rozích s andílčími hlavami. Adam Sixt má náhrobní kámen tvořen v dolní části znakem a v horní části je deska s již nečitelným textem. Všechny náhrobní kameny mají po obvodu již téměř nečitelné latinské nápisy.²⁴

Štít Jana Ledčara ze Siona je v patě předělem dvěma břevny do vrchní části vyčnívá gryf, který se nachází i v klenotu. Okolí štítu je zdobeno akantovými listy.

Znak Koudelů ze Židenic se skládá ze štítu, přilby a točenice. Štít se nedělí do polí je tvořen korunou. Znak je vytesán přes celý náhrobní kámen Nathanaela Koudelů ze Židenic. Náhrobní kámen manželů ze Židenic je tvořen kartušemi s nečitelnými nápisy a dvěma znaky ve věncích tvořící alianční erb.

Znak Vnoučků z Orličné je tvořen půleným štítem, který má v levé půli půlenou orlici a pravá je předělena břevnem. Dále je tvořen přilbou s křídlem v klenotu a točenicí. Na náhrobním kameni Šimona Vnoučka z Orličné je zobrazena postava muže s hlavou na podušce a znak má zobrazený u nohou. Po obvodu náhrobního kamene je téměř nečitelný latinský nápis.

Znak Matěje z Vykrantic je tvořen štítem, přilbou a točenicí. Ve štítě lze rozeznat polopostavu muže, který drží v ruce luk. Tato postava je nejspíše kentaur.²⁵

Sixtové ze Zvířetína: Byli potomci Sixta Cikána, měšťana Čáslavského. Žili v Čechách, kde působili v Čáslavi i na Moravě, kde působili v Prostějově. Na Moravu odešel Jakub Sixt ze Zvířetína (zvaný Zigarius) a pracoval jako rektor školy v Prostějově. Později se vrátil zpátky do Čáslavi. Vladyckým rodem se stali v roce 1606.²⁶

²⁴ A. BIRNBAUMOVÁ, *Soupis památek*, s. 108-110.

²⁵ *Tamtéž*, s. 110. O Matěji z Vykrantic jsem v odborné literatuře nedohledala podrobnější informace, co se týká rodu.

²⁶ J. PILNÁČEK, *Staromoravští rodové I*, s. 89.

ze Siona: Byly dvě novoštitné rodiny – Ledčar ze Siona a Orator ze Siona. Jan Ledčar obdržel v roce 1556 majestát a přídomek „ze Sionu“. Ledčarové pocházeli z Ledče, ale později přesídlili do Čáslavi.²⁷

Koudelové ze Židenic (Koudelové ze Žitenic): Byli čáslavští měšťané spříznění s Nyklásky ze Žitenic. V roce 1454 se poprvé zmiňuje první z rodu Václav Koudela ze Žitenic. Sídlili na dvorci Řečice u Čáslavi (dnešní Koudelov). Vymřeli Janem Koudelou v roce 1790.²⁸

Vnoučkové z Orličné (Vorličné): Čáslavští měšťané, kteří byli spříznění erbovním strýcovstvím s Balbíny z Vorličné. Balbínové byli velmi významným královéhradeckým měšťanským rodem, který se dělil na dvě větve, pražskou a královéhradeckou. Jan Balbín byl spřízněn s Jakubem z Vnoučkem, díky svému sňatku s první ženou. Spolu se v roce 1556 zúčastnili války proti Turkům.²⁹

K roku 1562 byl jejich erb popisován následovně. Půlený štít, v pravém žlutém poli je umístěna polovina černého orla s roztaženým křídlem. Levá polovina štítu je dělena červeným pruhem. Nad štítem je usazena turnajská přilba s černožlutými a červenobílými přikryvadly. Nad zlatou korunou je po levé straně žlutočerný a po levé straně bíločervený bývolí roh. Mezi rohy je umístěno černé orlí křídlo napříč se žlutým pruhem.³⁰

²⁷ J. PILNÁČEK, *Staromoravští rodové* I, s. 127.

²⁸ R. NOHEL, *Kutnohorské erbovní rody*, s. 71–73.

²⁹ Z. BLÁHA, *Osobnosti královéhradeckých kancionálů*, s. 14–19.

³⁰ *Tamtéž*, s. 19.

2 Hodkov

Obec Hodkov leží nedaleko Zruče nad Sázavou. První zmínky o obci se objevily kolem roku 1375 v době, kdy Hodkov náležel ke zručskému panství Petra z Kolovrat. Několik let poté se ale Hodkov od jeho panství odloučil a na území obce se usídlil rytířský rod Bohdaneckých z Hodkova, který si vystavěl gotickou tvrz a později na ní sídlil. V roce 1406 tvrz získává do vlastnictví rod Dvořeckých z Olbramovic, kteří tvrz obývali až do roku 1760. Do dnešní doby se z tvrze dochovalo pouze okrouhlé tvrziště. Nové zámecké sídlo nechal postavit Otto z Wächtrů v roce 1850. Dnes je hodkovský zámek dominantou obce.³¹

Zámek

Zámek byl vystavěn v roce 1850 v neogotickém stylu. V letech 1912–1913 ho získal Alfred Schebek, který nechal zámek secesně přestavět a rozšířit pod vedením architekta F. Woretscha. Po roce 1945 byl zámek Schebkům zkonfiskován a následně využíván jako domov důchodců. V restituci byl navrácen potomkům z rodu Schebků, kteří ho pro špatný stav nechtěli, a proto jej prodali. Dnes je zámek v soukromém vlastnictví manželů Charvátových, kteří jej zrekonstruovali, a je veřejnosti nepřístupný. Znak Schebků lze nalézt na vstupní bráně.³²

Umístění: Znak (obr. č. 12) je umístěn na vstupní bráně, při vstupu do areálu zámku.

Materiál: pískovec

Datace: 1912–1913³³

Popis znaku: Znak je monochromní. Štít je dělený pokosem dvěma břevny, uprostřed s lilíí taktéž položenou na kosmo. Okolí štítu je bohatě zdobené akantovými listy. Nad štítem je přilba se třemi pery.

Schebkové: Adolf František Václav byl roku 1899 povýšen do šlechtického stavu a tím získal titul i erb. Jeho otec byl železniční stavitel, který koupil zámek

³¹ V. KOŠTÁL – R. KOŠTÁLOVÁ, *Historická sídla Středočeského kraje*, s. 230.

³² *Tamtéž*, s. 230.

³³ *Tamtéž*, s. 230.

Tvoršovice u Benešova, zámek Hodkov, zámek Zruč nad Sázavou a zámek Ostrov (okres Benešov). Všechny tyto zámky včetně jejich okolí nechal upravit. Syn Adolf František později v letech 1891–1894 nechal zámek ve Zručí přestavět v pseudogotickém slohu. Veškerý majetek jim byl v roce 1948 zabaven.³⁴

³⁴ M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník* sv. II, s. 188.

3 Hraběšín

Nedaleko města Čáslav leží malá obec Hraběšín. První zmínky o obci se objevily v roce 1379 za působení Ježka z Hraběšína. Ves po roce 1622 kupuje Adam Studenecký z Panišíněvsi, který tu vystavěl zámek. Tento renesanční zámek s rozsáhlým parkem obci dominuje dodnes. Mezi další pamětihodnosti patří pomník padlých v 1. světové válce, kaplička a památné lípy z roku 1850.³⁵

Zámek Hraběšín

Zámek byl vystavěn po roce 1622 v pozdně renesančním stylu Adamem Studeneckým z Panišíněvsi. Později bylo celé panství i se zámkem prodáno sedleckému klášteru. Zámek je obklopen krajinářským parkem a obehnan vysokou zdí. Z návsi do zámku vede polooblouková štítová brána. Na bráně se nachází barokní biskupský znak z roku 1744, v této době došlo i k barokní přestavbě. V roce 1819 zámek zakoupil kníže Karel Filip ze Schwarzenberga, který ho využíval jako lovecký zámek. Za Bedřicha Schwarzenberga došlo ke klasicistní přestavbě, avšak koncem 19. století byl zámek nakonec přeměněn na hájovnu. Jeho současným majitelem je Karel Schwarzenberg. Znak se nachází na zámecké budově.³⁶

Umístění: Znak (obr. č. 13), patřící rodu knížat Schwarzenbergů, je umístěn těsně pod střechou ve výklenku, nad vstupním portálem.

Materiál: pískovec

Datace: 1819³⁷

Popis znaku: Na znaku můžeme stále rozeznat zbytky jeho původní barvy. Je tvořen štítem, korunou a pláštěm. Štít je rozdělený do pěti polí, uprostřed se srdečním štítkem. Na modrém srdečním štítku je v levé půli věž na černé hoře a v pravé půli tři snopy. První modré pole je vertikálně děleno bílými pruhy, v druhém bílém poli jsou zbytky červené barvy. Mezi první a druhé pole je vsunut

³⁵ T. DOSTÁL, *Středočeský kraj: města a obce Středočeského kraje*, s. 115.

³⁶ V. KOŠTÁL (ed.), *Historická sídla*, s. 127.

³⁷ *Tamtéž*, s. 127.

císařský erb s mečem postaveným vzhůru. Třetí a čtvrté pole jsou žlutá, v levém je hořící ostrve a v pravém hlava Turka do které klove havran.

Schwarzenberkové (též Schwarzenbergové či Švarcnberkové): Rod patřící ke staré německé šlechtě. Jejich sídlem byly rakouské země, ale i Čechy. Rod byl rozdělen do několika větví např. bavorské, hohenlandsberské, lutyšské, nizozemské, orlické či stefansberské. Schwarzenberkové vynikali jako politikové, bankéři, podnikatelé, vojáci, ale také jako sběratelé a milovníci umění. Věnovali se zvelebování a zkrášlování parků či krajiny. V jižních Čechách vybudovali schwarzenberský kanál k plavení dříví a velmi přispěli k vybudování mnoha sídel. V Čechách patří mezi nejvýznamnější rody. Potomci rodu žijí dodnes.³⁸

Jejich erb, stejně tak jako u mnoha dalších rodů, se vyvíjel několik staletí. K původně stříbrnému a modře osmkrát pruhovanému štítu přibyl koncem 17. století do čtvrtého pole znak s hlavou Turka, do které klove černý havran, symbolizující porážku Turků. Do druhého a třetího pole byly umístěny znaky pro dvě vyžehněná hrabství Sulzbach a Brandis. Do srdečního štítu přibyla věž na černé hoře a tři snopy jako symbol vyžehněného panství Schwarzenberků.³⁹

Erb na zámku v Hraběšíně patří Orlické větvi Schwarzenberků, jejich znak byl totiž v roce 1814 polepšen ještě o další pole, mezi první a druhé pole byl vsunut císařský erb s mečem postaveným vzhůru, jako odměna za vítězství nad Napoleonem.⁴⁰

³⁸ J. HALADA, *Lexikon české šlechty*, s. 502–504.

³⁹ J. JANÁČEK – J. LOUDA, *České erby*, s. 268–269.

⁴⁰ J. PELANT, *Erby české, moravské a slezské šlechty*, s. 408.

4 Chotusice

Obec leží v těsné blízkosti města Čáslav. Již od svého vzniku v roce 1142 do husitských válek patřila k sedleckému klášteru. V roce 1742 u obce proběhla prusko-rakouská bitva mezi Fridrichem II. a Karlem Lotrinským. K pamětihodnostem obce patří především kostel sv. Václava, kaplička sv. Jiří, ale také sochy sv. Donáta, sv. Floriána a Matky Boží na Červeném kopci.⁴¹

Kostel sv. Václava

Kostel sv. Václava byl původně vystavěn ve 14. století v raně gotickém stylu, ale z této doby se dochovala pouze sakristie. Loď kostela byla znovu vystavěna v roce 1716 a opravena po požáru v roce 1742. Okolo kostela je postaven hřbitov s několika náhrobky. Na pilířích brány jsou umístěny sochy sv. Rocha a sv. Floriána. Alianční znak se nalézá na kostele sv. Václava.⁴²

Umístění: Alianční znak (obr. č. 14) Jana Františka Josefa Thuna a jeho manželky Marie Filipiny z Harrachu se nachází nad vstupním portálem do kostela.

Materiál: pískovec

Datace: 1716⁴³

Popis znaku: Alianční znak se skládá ze dvou štítů, bohatě zdobené kartuše a helmovní korunky. Znak vpravo, náležící Thunům, se skládá ze čtvrceného štítu kosmo děleného břevnem a uprostřed se srdečním štítkem. Srdeční štítek je předělen břevnem. Druhé a třetí pole je polcené vpravo s poloviční orlicí a vlevo dělené břevnem. Znak vlevo patřící Harrachům má ve štítě tři pštrosí pera zastrčené v kouli (tzv. trojpeří). Pod štíty je umístěna tabulka s nápisem FRANC.CO MES DE THVN RESTAVRA VII.

Thunové: Byli tyrolským hraběcím rodem, patřící k nejstarším hraběcím rodům v říšských zemích. Do českých zemí přišli na počátku 17. století za stavovského povstání ve službách Habsburků. Kryštof Šimon, člen maltézského řádu, byl za své

⁴¹ T. DOSTÁL, *Středočeský kraj*, s. 114.

⁴² M. PODHORSKÝ (edd.), *Toulavá kamera*, s. 163; M. BARTOŠ, *Památky Kutnohorska*, s. 12.

⁴³ M. BARTOŠ, *Památky Kutnohorska*, s. 12.

služby odměněn hraběcím titulem a predikátem z Thunu a Hohensteinu a možností získat majetek zkonfiskovaný české šlechtě. Neměl vlastní potomky, a tak všechn svůj majetek odkázal bratru Janu Cyprianovi. Jmění bylo v průběhu let rozděleno na tři majoráty – klášterecký, choltický a děčínský. Následovníci rodu se zasloužili o rozkvet panství, např. na Děčínsku Franz Anton podporoval a zakládal odborné školství či knihovny. V roce 1604 získal rod říšský stav svobodných pánů, poté byl v roce 1629 povýšen do říšského hraběcího stavu a v roce 1631 do českého hraběcího stavu. V roce 1911 dostali Thunové knížecí titul. Dnes patří k nejstarším hraběcím rodům v říšských zemích. Jeho členové žijí v Německu dodnes.⁴⁴

Původně bylo na jejich rodovém erbu zlaté kosmé břevno v modrém poli a až v roce 1604 se štít erbu čtvrtil a uprostřed byl umístěn srdečným štítek.⁴⁵

Harrachové z Harrachu: První zmínky o rodu se objevily v roce 1272. Rod se dělil do dvou větví, jedna žila v Čechách, druhá se usídlila v rakouských zemích. Harrachové se do českého panského stavu dostali v roce 1577 a v roce 1627 získali titul říšských hrabat. V roce 1945 byly všechny jejich majetky v Čechách zkonfiskovány a členové rodu dodnes žijí v Jižní Americe, Německu a Rakousku.⁴⁶

Rodový erb obsahoval červený štít se zlatou koulí posázenou třemi stříbrnými pery. Klenot nejprve tvořil klobouk se třemi pery, který byl později vystřídán dvěma rohy. V 15. století používali nezvykle dva štíty, pravý štít s koulí a pery a v klenotu dva černé rohy se stříbrnými pery. Levý štít měl dva rohy s pery a v klenotu červené křídlo se znamením v pravém štítu. Druhý štít se záhy přestal používat, ale dva klenoty zůstaly. Nakonec většina členů rodu používala pouze křídlo s koulí a pery.⁴⁷

⁴⁴ M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník*, sv. II, s. 272; J. HALADA, *Lexikon*, s. 579–580.

⁴⁵ J. JANÁČEK (ed.), *České erby*, s. 308–309.

⁴⁶ J. PELANT, *Erby české*, s. 141–142; V. KRÁL, *Znaky rodů českých*, s. 124–126.

⁴⁷ J. PELANT, *Erby české*, s. 141.

5 Kácov

Městys Kácov leží na ostrohu při řece Sázavě nedaleko Zruče nad Sázavou. První majitelé Černčičtí z Kácova se připomínají v roce 1365 a nejspíše sídlili na Pustém hradě neboli Hrádku na břehu Sázavy. Dnes se na tomto místě nachází pouze zřícenina. V letech 1726–1733 byl nad řekou postaven renesančně-barokní zámek. Městečko je proslulé kácovským pivovarem Hubertus, který tu byl založen již v roce 1457 a pivo se v něm vaří dodnes. Mezi pamětihodnosti lze kromě zámku zařadit také kostel Narození Panny Marie, mariánský sloup se sochami čtrnácti pomocníků, sv. Josefem a sv. Janem Nepomuckým nebo kapli Nejsvětějšího Srdce Ježíšova.⁴⁸

Zámek

Ve 2. polovině 16. století byla nad řekou Sázavou postavena tvrz, ta ale byla zničena za třicetileté války. Na jejím místě byl v roce 1635 vybudován zámek, částečně ještě dřevěný. Tento zámek dala postavit Benigna Kateřina z Lobkovic. V roce 1726 ho nechala barokně přestavět Marie Anna Toskánská. Od roku 2009 patří zámek Městysu Kácov a prochází rozsáhlou rekonstrukcí. Znak se nachází na zámecké budově.⁴⁹

Umístění: Znak (obr. č. 15a) se nachází nad vstupními dveřmi do zámku.

Materiál: štuk, sádra

Datace: 1726–1733⁵⁰

Popis znaku: Zámek prochází rekonstrukcí, tudíž je znak ve velmi špatném stavu, a proto je těžké jej popsat. V jeho štukové podobě ale vidíme čtvercový štít, který je kosmo předělen routovým věncem. V prvním a čtvrtém poli je sedm vodorovných pruhů. V druhém poli je symbol orlice a v poli třetím tři půlměsíce. Nad štítem je

⁴⁸ J. DOSTÁL, *Posázaví*, s. 99; T. DOSTÁL, *Středočeský kraj*, s. 307; A. J. ZAVADIL, *Kutnohorské slovesné i obrazem dílo 2, část 2*, s. 79–83.

⁴⁹ J. DOSTÁL, *Posázaví*, s. 99; E. POCHE, *Umělecké památky Čech 2 K/O*, s. 9–10.

⁵⁰ J. DOSTÁL, *Posázaví*, s. 99.

posazená koruna. Na obrázku 15b vidíme znak v jeho původní podobě před rekonstrukcí. Znak na tomto zámku nemá správnou barevnost.⁵¹

Znak patří Anně Marii Františce, vévodkyni z Toskánska, princezně Sasko-Lauenburské.⁵²

Sasko-Lauenburg: Vévodové, kteří pocházeli ze švábsko-francouzského rodu Askánců.⁵³

⁵¹ Dostupné online: <http://www.hostivickahistorie.cz/zajimavosti/erb-sasko-lauenbursti.htm> [citováno k 3. 3. 2019].

⁵² V. KOŠTÁL (ed.), *Historická sídla*, s. 240.

⁵³ Ottův slovník naučný, díl XV., Praha 1900, heslo: Lauenburské vévodství, s. 716–717.

6 Kluky

Obec leží na cestě mezi Čáslaví a Kutnou Horou. První zmínky se objevily k roku 1289 a už od svých počátků je spjata s bohatými kutnohorskými patricijskými rodinami. Název nejspíše získala kvůli kácení, neboli klučení, zdejších hustých lesů. Uprostřed vsi se nachází zámek s rozsáhlými hospodářskými budovami a kostel sv. Jana Křtitele se sochami sv. Buriana a sv. Jana Křtitele. Zámek byl několik let opuštěný a chátral, dokud ho nezakoupila společnost M. O. M. stavprojekt s. r. o. Ta nechala zámek opravit a navrátila mu jeho původní podobu. Zámek je přesto pro veřejnost nepřístupný. Na zámecké budově se žádný znak nenachází.⁵⁴

Kostel sv. Jana Křtitele

Kostel sv. Jana Křtitele byl postaven počátkem 14. století, později upraven v 18. století. Má podobu jednolodní obdélníkové stavby s polygonálním kněžištěm. Okolo kostela se nachází hřbitov a márnice z 18. století. Znak je umístěn na kostelní zdi u kostela sv. Jana Křtitele.⁵⁵

Umístění: Znak (obr. č. 16) se nachází na náhrobníku Lidmily Maternové z Libodřic (1539) na kostelní zdi.

Materiál: kámen

Datace: 1539⁵⁶

Popis znaku: Znak je monochromní, vytesán na náhrobní desce, má kolčí štít v horní části dělený polobřevnem. Nad štítem je přilba s točenicí, v klenotu orlí křídlo.

Klučtí z Libodřic: Byli českým vladyckým rodem, původem z Libodřic v Kouřimském kraji. Jan Klucký držel v majetku zámek v Klukách, ale v roce 1538 tento zámek prodal a koupil Sloupno, kde žil jeho rod do roku 1610. Rod zanikl ve

⁵⁴ V. KOŠTÁL (ed.), *Historická sídla*, s. 129–130; T. DOSTÁL, *Středočeský kraj*, s. 116.

⁵⁵ M. BARTOŠ, *Památky Kutnohorska*, s. 15.

⁵⁶ *Tamtéž*, s. 15.

2. polovině 17. století. Stejný erb se nachází na náhrobním kameni Mikše Kluckého z Libodřic (1496) v kostele Jana Křtitele v Klukách.⁵⁷

⁵⁷ M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník* sv. I, s. 311.

7 Kutná Hora

Okresní město Kutná Hora patří mezi nejvýznamnější historická města v České republice. V roce 1995 bylo zařazeno na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. Jeho počátky sahají až do konce 10. století, kdy se v okolí hradiště Malína těžilo a mincovalo stříbro. Jako město se začala Kutná Hora utvářet kolem roku 1300, když se spojila malá samostatná hornická sídliště, která vznikala postupně kolem jednotlivých dolů. V roce 1310 je město označováno jako „civitas“ a v roce 1318 jako královské město.⁵⁸

Mezi nejvýznamnější památky tohoto města patří Chrám sv. Barbory, jezuitská kolej, kamenná kašna, Hrádek, Vlašský dvůr – hradní stavba s velkou vstupní věží a kaplí, kostel sv. Jakuba, mariánský sloup a městská část Sedlec s cisterciáckým kostelem a kostnicí. Šlechtické znaky se nacházejí ve městě na několika místech, a sice na domech a na sochách při jezuitské koleji. Celkem je to dvanáct znaků.⁵⁹

7.1 Měšťanský dům č. p. 173 (Šultysova)

Zděný dvoupatrový dům s bohatě zdobenou fasádou a vstupním portálem stojící v historickém jádru města Kutné Hory. Byl vystavěn na místě dvou gotických domů. V roce 1576 byl renesančně přestavěn a v 19. století znovu přestavěn. Fasáda domu je bohatě zdobena ornamenty, nad vstupním portálem se nachází znak a další čtyři jsou na fasádě.⁶⁰

Umístění: Znak (obr. č. 17) se nachází na bohatě zdobeném vstupním portálu na východním průčelí.

Materiál: pískovec

Datace: 1591⁶¹

⁵⁸ J. BAHLCKE, *Lexikon historických míst Čech, Moravy a Slezska*, s. 276-278; T. DOSTÁL, *Středočeský kraj*, s. 298.

⁵⁹ J. BAHLCKE, *Lexikon historických míst*, s. 276-278;

⁶⁰ M. BARTOŠ, *Památky Kutnohorska*, s. 47.

⁶¹ *Tamtéž*, s. 47.

Popis znaku: Štít je polcený, na levé straně svisele tři pozlacené růže uprostřed s polovičním červeným břevnem, na pravé straně je vyobrazen pozlacený lev. Na štítu je helma a korunka se zlatým zdobením. Štít je ovinut akantovými listy.

Rod Freisichselbst z Frýdenpachu (z Freidnbachu) nebo také Stejškové: Původně jihlavští měšťané, kteří roku 1570 obdrželi šlechtictví a erb. Jakub Freisichselbst žil v Kutné Hoře a od roku 1569 zastával úřad královského rychtáře. Jméno Stejšek přijal od svého tchána.⁶²

Umístění: Znaky (obr. č. 18, 19, 20, 21) jsou namalovány na fasádě měšťanského domu č. 173.

Materiál: malba na fasádě

Datace: 1591⁶³

Popis znaků: Na fasádě domu se nacházejí celkem čtyři znaky. U tří znaků je napsáno jméno držitele, konkrétně je to Kouřimský z Věčina, Jan Šultys z Felsdorfu a Dačický z Heslova. U znaku č. 20 nešlo i přes bádání učít držitele.

Znak (18) je tvořen stříbrným štítem uprostřed se zlatou rytířskou rukavicí umístěnou nakoso. Na štítu je přilba a v klenotu je zobrazena taktéž rukavice. V okolí jsou bohatě rozvinuté stříbrno-zlaté akantové listy. Vedle štítu je kartuše s nápisem Kouřimský z Věčina.

Znak (19) je tvořen polceným štítem. V levé stříbrném půli je kamzík na pahorku a v pravé šedé půli zlatý routový kůl. V okolí jsou bohatě rozvinuté zlato-černé a stříbrno-černé akantové listy. Na štítu je přilba a v klenotu silueta kamzíka. Vedle štítu je kartuše s nápisem "Zde žil Jan Šultys z Felsdorfu primas kutnohorský".

⁶² R. NOHEL, *Kutnohorské erbovní rody*, s. 21–22.

⁶³ M. BARTOŠ, *Památky Kutnohorska*, s. 47.

Znak (20) je tvořen červeným neděleným štítem uprostřed s vědrem/miskou/škopkem.⁶⁴ Štít drží dva štítonoši v podobě lvů, kterým mohutně vlají hřívky a ocasy.

Znak (21) je tvořen červeným štítem v jehož patě je stříbrná hradební zeď. Ze zdi vyčnívají dvě stříbrné paže, držíc zlatý luk a stříbrnou střelu. Na štítě je přilba se zlatou korunkou se třemi pery. V okolí jsou bohatě rozvinuté stříbrno-červené akantové listy.

Kouřimský z Věčina: (obr. č. 18)⁶⁵

Šultysové z Felsdorfu: (obr. č. 19) Jako první z rodu je znám Mikuláš, původně z Příbyslavi, ale později se usadil ve Slaném. Do Kutné Hory se Šultysové dostávají díky Janu staršímu, který tu uzavřel výhodný sňatek a koupil několik domů a dvorů. V roce 1604 císař Rudolf II. povolil měšťanu kutnohorskému, Janu Šultysovi, aby se psal z Felsdorfu a užíval erb. Jan Šultys z Felsdorfu byl 21. 6. 1621 popraven na Staroměstském náměstí.⁶⁶

Znak (obr. č. 20) se nepodařilo identifikovat.

Dačický z Heslova: (obr. č. 21) Byli kutnohorským měšťanským velmi zámožným rodem. Hlavní představitel rodu byl Mikuláš Dačický z Heslova, jehož otec získal predikát jako erbovní měšťan. Rodina byla povýšena do rytířského stavu v roce 1773, v roce 1814 do stavu panského.⁶⁷

Erb byl tvořen červeným štítem, v jehož dolní části byla stříbrná hradební zeď. Ze zdi vyčnívaly dvě stříbrné obrněné paže, držíc zlatý luk a stříbrnou střelu. Na přilbě stříbrno-červená přikryvadla a v klenotu tři pera (červené, stříbrné, červené). Při povýšení do rytířského stavu jim byl erb polepšen o další klenot, na kterém byla zeď a paže s lukem mezi dvěma křídly. Při dalším povýšení dostali ještě třetí klenot se stříbrným lvem, který drží meč.⁶⁸

⁶⁴ Nelze určit.

⁶⁵ O Kouřimském z Věčina jsem v odborné literatuře nedohledala žádné podrobnější informace.

⁶⁶ R. NOHEL, *Kutnohorské erbovní rody*, s. 62–65.

⁶⁷ J. HALADA, *Lexikon*, s. 119–120; J. PELANT, *Erby české*, s. 96.

⁶⁸ J. PELANT, *Erby české*, s. 96.

7.2 Rodný dům Mikuláše Dačického

Historie domu č. 41 sahá až do 14. století, ale nejdůležitější událost nastala až v roce 1555 když se v tomto domě narodil Mikuláš Dačický. Jeho znak je umístěn v hlavním průčelí domu. Dům se v průběhu 16., 17. a 18. století neustále přestavoval a upravoval, dokud ve 20. století nezačal zcela chátrat. Teprve v roce 2015 započaly rozsáhlé opravy a dnes dům slouží jako Vzdělávací a prezentační centrum kulturního dědictví UNESCO.⁶⁹

Umístění: Znak (obr. č. 22) se nachází nad průčelím domu Mikuláše Dačického.

Materiál: štuk

Datace: 14. století (rozsáhlá rekonstrukce celého domu, včetně znaku v roce 2015)⁷⁰

Popis znaku: Znak má v červeném štítu stříbrnou zeď, ze které vyčnívají ruce napínající luk se střelou zlaté barvy. Okolí štítu je zdobeno červeno-šedými akantovými listy. Na štítu je helmovní korunka se třemi červeno-stříbrno-červenými pery. Pod štítem tabulka s nápisem „V tomto domě narodil se dne 23. pros. L. P. 1555 Mikuláš Dačický z Heslova“.

Dačický z Heslova: (viz str. 19)

7.3 Sochy před jezuitskou kolejí

Před jezuitskou kolejí v Kutné Hoře se nachází celkem třináct barokních sousoší. Znaky rodů se nacházejí pouze na pěti sousoších, přičemž na každé soše je jiný rod. Sousoší vznikla mezi lety 1707–1740 a autorem všech dvanácti sousoší je český jezuita, sochař a řezbář František Baugut. U sousoší sv. Jana Nepomuckého je autor neznámý.⁷¹

⁶⁹ Dostupné online:

<https://pamatkovykatalog.cz/?element=2327008&mode=parametric&protectionType%5B0%5D=8&action=element&presenter=ElementsResults> [citováno k 20. 4. 2019].

⁷⁰ *Tamtéž.*

⁷¹ O. SEIFERT, *Kutnohorské sochy světců*, s. 3.

7.4 Sousoší Jana Nepomuckého

Umístění: Znak (obr. č. 23) se nachází jako první sousoší směrem k chrámu sv. Barbory na parapetní zdi před jezuitskou kolejí.

Materiál: pískovec

Datace: 1740⁷²

Popis znaku: Znak Věžníků je vyobrazen na štítu, který drží socha anděla. Štít je čtvrcený uprostřed se srdečním štítkem a nahoře s korunkou. Symboly na štítě lze určit pouze na základě předlohy erbu Věžníků, v této podobě je znak téměř nečitelný.

Věžníkové z Věžník: Byl český vladycký rod, který pocházel z Věžníku u Vlašimi. Ves Věžníky drželi až do roku 1620, ale poté se rozdělili na dvě větve a získali jiná panství. Na Moravě drželi panství Trnávku s hradem Cimburkem, statek Horní Lesonice a Strážovice. Tato moravská větev vymřela počátkem 18. století. Z české větve Věžníků nejvíce vynikal Václav Rudolf, kterému patřily statky Modletín, Zdechovice a Smrdov. Jeho syn Bernard František koupil roku 1679 Nové Dvory a vystavěl zde zámek. Jeho synem Emanuelem vymřela česká větev v roce 1806 po meči.⁷³

Věžníkové z Věžník měli původně ve znaku modrý štít se stříbrnou hlavou honičiho psa s obojkem, nazývaného věžník. Při povýšení Václava Rudolfa Věžníka do panského stavu v roce 1668 byl jejich rodový erb polepšen.⁷⁴ V prvním a čtvrtém černém poli štítu se nachází zlatá lovecká trubka, ve druhém zlatém poli černá orlice a ve třetím je původní erb Věžníků. Uprostřed štítu je umístěn srdeční štítek se zlatým lvem.⁷⁵ Trubky byly přidány díky Václavu Rudolfovu Věžníkovi, který se stal v roce 1655 místolovčím Království českého.⁷⁶

⁷² O. SEIFERT, *Kutnohorské sochy*, s. 4.

⁷³ J. PELANT, *Erby české*, s. 508–509.

⁷⁴ *Tamtéž*, s. 509.

⁷⁵ J. JANÁČEK (ed.), *České erby*, s. 330.

⁷⁶ J. HALADA, *Lexikon*, s. 613.

7.5 Sousoší sv. Barbory

Umístění: Znak (obr. č. 24) se nachází na sousoší na parapetní zdi před jezuitskou kolejí.

Materiál: pískovec

Datace: 1707–1713⁷⁷

Popis znaku: Znak se skládá ze čtvrceného štítu, jehož okolí zdobí akantové listy a nahoře posazená korunky. V prvním a čtvrtém poli je kosmo položená orlice. Druhé a třetí pole je vodorovně dělené břevny. Tuto podobu měl znak po povýšení Lobkoviců do panského stavu v 15. století.⁷⁸

Lobkovicové (též Lobkowiczové, z Lobkowicz, Lobkowitz): Byl původem vladycký český rod. První zmínky o rodu se objevují ve 14. století, kdy Mikuláš, zvaný Chudý, koupil ves Lobkovice a začal používat přídomek „z Lobkovic“. Dělili se do dvou větví Hasištejnští a Popelové z Lobkovic. Rodové heslo Popelů z Lobkovic znělo „Popel jsem a popel budu“. V roce 1459 získali panský stav a byl jim polepšen erb. Původní stříbrný štít s červenou hlavou byl rozčtvrcen, do druhého a třetího pole přibyl erb pánů ze Žirotína (kosmo položená černá orlice ve stříbrném poli).⁷⁹ Popelové z Lobkovic v roce 1624 dosáhli hodnost říšských knížat a právo klást si do erbu knížecí korunu. V roce 1651 jejich erb obsahoval sedm polí, které zobrazovaly všechny tituly a nároky rodu. V prvním zlatém poli se zobrazovala černá pernštejnská zubří hlava, ve druhém červeném poli anděl zaháňského vévodství, ve třetím trojvrší se třemi zlatými hvězdami, ve čtvrtém zlatý lev, v pátém tři černé pruhy ve zlatě a v šestém hlohovská černá orlice. Uprostřed byl srdeční štítek s původním znakem rodu. V 18. století se Popelové z Lobkovic rozdělili do dvou větví – roudnické primogenitury a mělnické sekundogenitury. Potomci těchto dvou větví žijí dodnes. Hasištejnská větev vymřela v 17. století.⁸⁰

⁷⁷ O. SEIFERT, *Kutnohorské sochy*, s. 5.

⁷⁸ J. PELANT, *Erby české*, s. 262.

⁷⁹ *Tamtéž*, s. 262.

⁸⁰ J. HALADA, *Lexikon*, s. 334–336.

7.6 Sousoší sv. Ferdinanda III. Kastilského

Umístění: Znak (obr. č. 25) se nachází na sousoší na parapetní zdi před jezuitskou kolejí.

Materiál: pískovec

Datace: 1707–1716⁸¹

Popis znaku: Znak se skládá ze štítu, na kterém je posazena koruna. Štít je dělen do šesti polí uprostřed se srdečním štítkem. V srdečním štítku je říšský orel. Ostatní pole jsou vyplněna ornamenty.

Rabenhauptové ze Suchého (Robmháповé ze Suchého): Byli vladycký rod z Českých Budějovic, kteří na počátku 14. století získali do svých rukou tvrz Suchov, kterou drželi až do 16. století. Jako jedni z prvních členů rodu jsou uváděni Aleš ze Suché a Janek ze Suché. Člen rodu Mikuláš byl v roce 1526 povýšen za zásluhy do rakouského panského stavu, ale větev, kterou v Rakousku založil v 17. století vymřela. V 18. století vymřela i česká rodová větev, a to smrtí Jana Josefa Rombhápa ze Suchého, který svůj majetek, erb i jméno odkázal Václavu Františkovi Obyteckému z Obytce.⁸²

7.7 Sousoší sv. Isidora

Umístění: Znak (obr. č. 26) se nachází na sousoší na parapetní zdi před jezuitskou kolejí.

Materiál: pískovec

Datace: 1707–1716⁸³

Popis znaku: Znak se skládá ze štítu, turnajové přilby a točenice. Štít je kosmo dělený uprostřed na hrany posunutý šikmý proužek.

⁸¹ O. SEIFERT, *Kutnohorské sochy*, s. 6.

⁸² J. PELANT, *Erby české*, s. 371.

⁸³ O. SEIFERT, *Kutnohorské sochy*, s. 7.

Obytečtí z Obytce: Byl vladycký rod, pocházející ze vsi Obytce u Klatov v západních Čechách, kde byl jako první připomínán Zbraslav Obytecký. Tvrz Obytec byla poprvé zmíněna v roce 1543. Významným členem rodu byl Litmír Viduna Obytecký z Obytec, který sňatkem získal statek Červené Janovice, jenž nechal následně přestavět na zámek. Působil jako hejtman Čáslavského kraje a zemský soudce. Po jeho smrti se synové rozdělili do dvou větví. Z mladší větve byl Antonín Josef v roce 1683 povýšen do stavu svobodných pánů. Starší větev byla též povýšena, a to díky Tadeáši a Václavu Františku Obyteckých z Obytce, ale až v roce 1743. V roce 1766 získal Václav František Obytecký dědictví Rabenhauptů ze Suché a připojil jejich jméno a erb ke svým. Rod vymřel po meči na počátku 19. století.⁸⁴

7.8 Sousoší sv. Josefa Kalasanského (sv. Alois z Gonzagy)

Umístění: Znak (obr. č. 27) se nachází na sousoší na parapetní zdi před jezuitskou kolejí.

Materiál: pískovec

Datace: 1740⁸⁵

Popis znaku: Štít je čtvrcen uprostřed se srdečním štítkem. Nad štítem je usazena hraběcí koruna. Štít je v prvním poli dělený kosmo třemi břevny, ve druhém a ve třetím poli má tři klíny. Poslední, čtvrté pole, je vodorovně dělené a horní pole ještě svisle půlené. Srdeční štítek je nečitelný.

Trauttmansdorffové: Byli již ve 14. století zmiňováni ve Štýrsku. Roku 1442 byl rod povýšen do rytířského stavu a svobodnými pány se Trauttmansdorffové stali v roce 1598. Do Čech přišel jako první Maxmilián z Trauttmansdorffu. Při konvertování z evangelické na katolickou víru se mu otevřeli nové možnosti. Fungoval jako zprostředkovatel mezi stavy a císařem Ferdinandem II. také vyjednával u španělského krále vojenskou pomoc. Za tyto činy byl v roce 1623 povýšen do stavu říšských hrabat se jménem Trauttmansdorff-Weinsberg.

⁸⁴ J. PELANT, *Erby české*, s. 309–310.

⁸⁵ O. SEIFERT, *Kutnohorské sochy*, s. 14.

Po pobělohorské době skoupil panství Horšovský Týn, Kamenici, Lipnici, Kumburk, Litomyšl a další statky. S tak velkým majetkem patřili Trauttmansdorffové mezi nejbohatší rody v Čechách. Jako rodové sídlo jim až do roku 1945 sloužil Horšovský Týn. Knížecí titul získal v roce 1805 Ferdinand Trauttmansdorff. Potomci rodu dodnes žijí, především v Rakousku.⁸⁶

Původně se jejich rodový erb skládal z červeno-stříbrného polceného štítu se šestilistou růží v srdečním štítku. Stejná růže se nacházela spolu s kohoutími pery i v klenotu. Po polepšení v 2. polovině 16. století byl štít erbu čtvrcený, první stříbrné pole bylo pruhované, třetí a čtvrté pole mělo nad sebou tři červené svislé špice neboli také klobouky. Čtvrté pole bylo červeno-stříbrně-zlaté. Do klenotu přibyl vousatý mužiček Höltzler a pruhované buvolí rohy. Při získání knížecího titulu získali právo používat na štítě knížecí korunu. Štítonoši byli napravo černý korunovaný orel, nalevo stříbrný korunovaný lev.⁸⁷

7.9 Knížecí Schwarzenberský hostinec U Zlatého lva

Hostinec se nachází v části Kutná Hora-Sedlec. Je zapsán na Ústřední seznam kulturních památek, slouží jako restaurace nabízející jídla převážně z české kuchyně.⁸⁸

Umístění: Znak (obr. č. 28) je umístěn nad vstupními dveřmi do hostince.

Materiál: sádra

Datace: 20. století⁸⁹

Popis znaku: Znak je výrazně barevný. Je tvořen štítem a korunou s pláštěm. Štít je rozdělený do pěti polí, uprostřed se srdečním štítkem. Na modrém srdečním štítku je v levé půli věž na černé hoře a v pravé modré půli tři zlaté snopy. První modré pole je vertikálně děleno bílými pruhy, druhé pole je červeně pilovitě děleno. Mezi první a druhé pole je vsunut císařský erb s mečem postaveným vzhůru. Třetí

⁸⁶ J. PELANT, *Erby české*, s. 482–483; J. HALADA, *Lexikon*, s. 584–585.

⁸⁷ J. PELANT, *Erby české*, s. 482–483.

⁸⁸ Dostupné online:

(<https://pamatkovykatalog.cz/?presenter=LegalStatesResults&action=legalState&legalState=156942>) [citováno k 20. 4. 2019].

⁸⁹ *Tamtéž*.

a čtvrté pole je žluté. V levém je hořící ostrve a v pravém hlava Turka do které klove havran. Na štítě je usazena knížecí koruna a červený hermelínový plášť.

Schwarzenberkové: (viz str. 10)

8 Malešov

Městys Malešov leží nedaleko města Kutné Hory. Název obce vznikl nejspíše kvůli pověsti o bohatém kutnohorském měšťanovi Malešovi, který na místě založil dřevorubeckou kolonii. První písemná zmínka z roku 1303 uvádí, že na tvrzi sídlil Přibyslav. Po Přibyslavovi se ve městečku vystřídalo několik dalších majitelů např. Ruthardové z Kutné Hory, Ondřej Keřský z Rýmovic a Oštejnové (Osteinové), po nichž jediných zůstaly v obci znaky. Mezi nejvýznamnější památky Malešova patří tvrz, zámek, kostel sv. Václava a židovský hřbitov. Tvrz je v dnešní době v soukromém vlastnictví. Nicméně nynější majitel se tvrz snaží zachránit a uchovat její středověký ráz.⁹⁰

8.1 Kostel sv. Václava

Původně na místě nynějšího kostela stála dřevěná kaplička, která ale roku 1729 shořela. Nový kostel byl vybudován mezi lety 1731–1733 jako barokní jednodílná obdélníková stavba se západní věží. Znaky se dochovaly na kostelním průčelí sv. Václava a na sousoší.⁹¹

Umístění: Znak (obr. č. 29) se nachází nad portálem kostela sv. Václava, patří Jindřichu Karlovi Osteinovi.

Materiál: nebarvený pískovec

Datace: 1731–1733⁹²

Popis znaku: Znak je zpodobněn pouze jako štít s korunkou. Štít je tvořen kartuší a nedělí se do polí. Ve znaku je chrt s obojkem ve skoku.

Z Ostein: Byl původem německý hraběcí rod, který roku 1710 získal indikát v Čechách a roku 1712 říšský hraběcí titul. V letech 1710–1809 vlastnil panství Malešov Jan Bedřich, syn Jindřicha Karla, který se přiženil do rodu hrabat

⁹⁰ T. DOSTÁL, *Středočeský kraj*, s. 310.

⁹¹ M. BARTOŠ, *Památky Kutnohorska*, s. 17.

⁹² *Tamtéž*, s. 17.

z Dalberga. Zemřel bezdětný a majetek odkázal adoptivnímu synovi Karlovi z Dalberga. Karel založil linii rodu Dalberg-Ostein žijící do 20. století.⁹³

8.2 Sousoší sv. Antonína, sv. Floriána a sv. Jana Nepomuckého

Barokní pískovcové sousoší sv. Antonína, sv. Floriána a sv. Jana Nepomuckého se nachází hned vedle kostela. Tyto tři plastiky stojí na jednom podstavci s konzolovitým výstupkem. Sousoší bylo vybudováno v roce 1760.⁹⁴

Umístění: Znak (obr. č. 30) se nachází na podstavci uprostřed, pod sochou sv. Floriána.

Materiál: nebarvený pískovec

Datace: 1760⁹⁵

Popis znaku: Na znaku je štít, zdobený kartuší a korunou. Ve štítě je zobrazen chrt ve skoku.

Z Ostein: (viz str. 27)

⁹³ M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník sv. II*, s. 79–80.

⁹⁴ M. BARTOŠ, *Památky Kutnohorska*, s. 17.

⁹⁵ *Tamtéž*, s. 17.

9 Nové Dvory

Obec se nachází na trase mezi Kutnou Horou a Svatým Mikulášem, známým svým jedinečným empírovým zámek Kačina. První zmínky o vsi pocházejí z konce 14. století, kdy cisterciáci z kutnohorského sedleckého kláštera vystavěli dvůr a pojmenovali ho Novým Dvorem. Okolo něj se později vytvořila osada. V roce 1990 byly Nové Dvory vyhlášeny městskou památkovou zónou. Mezi nejvýznamnější památky patří zámek, kostel sv. Martina a sv. Anny a dominikánský klášter.⁹⁶

Na městské empírové bráně byl v roce 1835 umístěn znak rodu Chotků. Dnes již znak nenajdeme, neboť byla brána v roce 1990 zbořena.⁹⁷

9.1 Dominikánský klášter

Klášter v Nových Dvorech byl stavěn mezi lety 1696–1727. Klášterní konvent tvoří barokní trojkřídlá patrová budova se dvěma věžemi. Ke střednímu křídlu byl v roce 1696 přistavěn kostel sv. Anny. Znaky jsou dochovány v areálu kláštera, na vstupní bráně a soše sv. Barbory.⁹⁸

Umístění: Alianční znak (obr. č. 31) se nachází na barokní bráně při vstupu do kláštera. Znak patří Bernardu Františkovi Věžníkovi z Věžník a jeho choti Barboře Elizabeth Švihovské z Rýzemberka.

Materiál: pískovec

Datace: 1720–1727⁹⁹

Popis znaku: Alianční znak se skládá ze dvou štítů, nad nimi uprostřed je helmovní korunka. Levý štít patří Věžníkům z Věžník a je rozdělen na čtyři pole uprostřed se srdečním štítkem. Na srdečním štítku je lev. V prvním a čtvrtém poli je trubka, ve druhém orlice a ve třetím psí hlava. Pravý štít patří Švihovským z Rýzemberka,

⁹⁶ T. DOSTÁL, *Středočeský kraj*, s. 310.

⁹⁷ M. BARTOŠ, *Památky Kutnohorska*, s. 21.

⁹⁸ *Tamtéž*, s. 20.

⁹⁹ *Tamtéž*, s. 20.

taktěž je rozdělen na čtyři pole. V prvním a čtvrtém poli je orlice, druhé a třetí pole má sedm vodorovných pruhů.

Věžníkové z Věžník: (viz str. 21)

Švihovští z Rýzmběrka: Patří ke starým českým panským rodům. Svůj původ odvozují od rodu Drslaviců, se kterými měli stejné erbovní znamení. Ve 14. století patřili k předním zemským pánům a vlastnili hrad Rábí, Bor, Litice, Velhartice a Přeštice. Nejznámější z rodu je Půta Švihovský, který zastával funkci nejvyššího zemského sudí, ale zároveň proslul jako velký stavebník. Vystavěl hrad Švihov a Rábí. Jeho bratr Jindřich a syn Břetislav také působili ve vysokých zemských úřadech, ale vliv rodu postupně upadal a v 18. století rod vymřel.¹⁰⁰

Ve 13. století nosili ve svém erbu polotrojčící, tzn. v levé polovině štítu byly tři pruhy, znázorňující tři řeky – Otavu, Úhlavu a Vltavu. Tyto řeky totiž protékaly jejich panstvím. Znak Švihovských se postupně vyvíjel a můžeme ho najít v mnoha rozdílných podobách. Pruhovaná část se někdy oddělovala zlatým pruhem, a to v době od 14. do 17. století. V roce 1467 Švihovští svůj erb rozčtvrtili a přidali dvě černé orlice do dvou zlatých polí, v této podobě se dochoval dodnes.¹⁰¹

9.2 Socha sv. Barbory

Raně barokní socha sv. Barbory stojí na západní straně u vjezdu do kláštera. Na protější straně stojí socha sv. Nortburgy s letopočtem 1939 a nápisem RENOV A.D. Obě sochy patří k původní výzdobě kláštera.¹⁰²

Umístění: Znak (obr. č. 32) se nachází na hranolovém podstavci sochy sv. Barbory.

Materiál: pískovec

Datace: 1727¹⁰³

Popis znaku: Na bohatě zdobené kartuši s helmovní korunkou je umístěn znak rodu Švihovských v podobě rodového čtvrceného štítu, posazeného do kartuše

¹⁰⁰ J. HALADA, *Lexikon*, s. 572.

¹⁰¹ J. PELANT, *Erby české*, s. 470.

¹⁰² M. BARTOŠ, *Památky Kutnohorská*, s. 20.

¹⁰³ *Tamtéž*, s. 20.

opatřené heraldickou korunkou. V prvním a čtvrtém poli se nachází orlice. Druhé a třetí pole je rozděleno třemi pruhy.

Švihovští z Rýzmběrka: (viz str. 30)

10 Přítoky

Obec leží v těsné blízkosti Kutné Hory. Leží na úpatí tří menších vrchů, z jejichž svahů přitéká do vsi voda. Kvůli těmto přítokům dostala obec své jméno. Připomíná se na počátku 11. století, kdy byla ves spolu se statkem a dvorem v Chotouni majetkem olomouckých biskupů. V roce 1250 přešla do vlastnictví sedleckého kláštera. Později byla v držení měšťanského špitálu kutnohorského. Poručníci ale špitál prodali a zadali odvádět každému dalšímu majiteli roční poplatek. V 15. století se v Přítokách usídlili Maternové z Květnic a vystavěli tvrz. Dnes je na místě bývalé tvrže pražírna Kávy pitel.¹⁰⁴

Socha sv. Jana Almužníka

Torzovitá poškozená socha sv. Jana s klečící postavou Almužníka. Socha nemá hlavu a nejspíše byla zničena za 1. světové války. Znak se je dochován na podstavci sochy sv. Jana Almužníka.¹⁰⁵

Umístění: Socha sv. Jana Almužníka stojí na rozcestí u lesa (v místě střetu polních cest) nad obcí Přítoky a Malým Kuklíkem. Znak (obr. č. 33) je umístěn na čtvercovém podstavci.

Materiál: pískovec

Datace: 18. století¹⁰⁶

Popis znaku: Znak už je značně zničený, ale na bohatě zdobené kartuši rozeznáme znak roku Věžníků z Věžník. Štít je čtvrcený, uprostřed se srdečním štítkem. Ve druhém poli lze rozeznat orlici.

Věžníkové z Věžník: (viz str. 21)

¹⁰⁴ A. J. ZAVADIL, Kutnohorsko slovem i obrazem, díl II., část 1, sešit B: Kaňk – Roztěž, s. 197–200.

¹⁰⁵ M. BARTOŠ, *Památky Kutnohorska*, s. 24.

¹⁰⁶ *Tamtéž*, s. 24.

11 Rataje nad Sázavou

Městys Rataje nad Sázavou leží na železniční trati Uhlířské Janovice – Ledečko. Poprvé se připomínají roku 1346 jako středověké město opevněné dvěma hrady, které vybudovali páni z Lipé. Městečko bylo vystavěno na ostrohu nad soutokem Živého potoka a Sázavy. Na severozápadní straně u dolního hradu zvaného Pirkštejn se táhly městské hradby. Poblíž stával gotický kostel zmiňovaný poprvé roku 1371. Oba hrady byly v průběhu let několikrát přestavovány. Z horního hradu je dnes ratajský zámek.¹⁰⁷

11.1 Zámek

Původně stál na místě nynějšího zámku dřevěný hrad, vybudován v 10. století. Ve 13. století hrad goticky přestavěli páni z Lipé. Po smrti Pertolda z Lipé přešly Rataje do rukou pánů z Pirkštejna, což byla druhá větev pánů z Lipé. Na konci 16. století se hrad začal měnit na zámek. Bylo přistavěno renesanční křídlo Malešickými z Černožic. V roce 1636 koupil ratajské panství Fridrich z Talmberka a v držení Talmberků zůstalo panství více než sedmdesát let. V roce 1663 panství získal František Maxmilián Leopold z Talmberka, který ho držel se svou manželkou Evou Kustošovou ze Zubří a Lipky. Zámek nechal přestavět v barokní podobě a vzniklo západní a severní křídlo. Nad vstupním portálem nechal umístit jejich alianční znak. Dnes zámek spravuje obec Rataje n. Sázavou a veřejnosti je přístupný. Na zámku se nachází alianční znak. Další znaky jsou na hřbitovní zdi u kostela sv. Matouše.¹⁰⁸

Umístění: Znak (obr. č. 34) je umístěn nad západním renesančním vstupním portálem do zámku.

Materiál: pískovec

Datace: 1663¹⁰⁹

¹⁰⁷ M. KOVÁŘ, *Rataje nad Sázavou: hrad a zámek*, s. 4.

¹⁰⁸ K. KUČA, *Česká republika: atlas památek*, s. 942–943; M. KOVÁŘ, *Rataje nad Sázavou*, s. 6–14.

¹⁰⁹ M. KOVÁŘ, *Rataje nad Sázavou*, s. 14.

Popis znaku: Alianční znak Františka Maxmiliána Leopolda z Talmberka a jeho manželky Eva Kustošovny ze Zubří a Lipky se skládá ze dvou štítů, které jsou umístěny na kartuši a mají společnou helmovní korunku. Znak vpravo patřící pánům z Talmberka je tvořen štítem se dvěma lekný. Levý štít je čtvrcen. V prvním a čtvrtém poli je polovina zubra obráceného na vnitřní stranu, druhé a třetí pole je vodorovně dělené čtyřmi pruhy. Na štítu lze pozůstatky černé barvy.

Páni z Talmberka: Původní český panský rod z rozrodu Kouniců, který svoje pojmenování odvodil od hradu Talmberk na řece Sázavě, jenž jim patřil již koncem 13. století. S hradem Talmberkem je spojován Vilém z Talmberka. I přestože nevynikali hojným majetkem ani zastávanými úřady koncem 15. století patřili k panským rodům. V 17. století dostali do svého majetku cenný rukopis z 16. století s opisem různých právních nálezů a státních dokumentů dnes zvaný Talmberský kodex. Rod v roce 1735 vymřel po meči.¹¹⁰

Páni z Talmberka na erbu nosili dvě lekna. Erb s leknínovými listy patří mezi nejstarší rodové znaky, známý z pečetí ze 13. století. Shodný erb používali i páni z Martinic a Černičtí z Kácova. V těchto případech vyrůstají lekna z jednoho kořene. Na erbu Kouniců jsou stonky leknínů křížem přes sebe. Klenot tvořily dva leknínové listy položené na dvě červená křídla.¹¹¹

Kustošové ze Zubří a Lipky: Zakladatelem rodu se stal Jan Kustoš Kunětický, když dostal v roce 1558 právo psát přídomek „ze Zubřího“ a erb v podobě červeného štítu s polovinou černého zubra se zlatou houžví ve skoku. V roce 1562 byl přijat do rytířského stavu Království českého a v Lipce založil sbor Jednoty bratrské. Lipky zůstaly jejich majetkem až do roku 1715. Jindřich ml. Kustoš ze Zubří a Lipky byl roku 1630 povýšen do panského stavu. Jeho vnuk Ferdinand Adam byl v roce 1725 povýšen do hraběcího stavu. Poslední potomek roku zemřel v roce 1894.¹¹²

¹¹⁰ J. PELANT, *Erby české*, s. 474; J. JANÁČEK (ed.), *České erby*, s. 304–305.

¹¹¹ *Tamtéž*, s. 474; *Tamtéž*, s. 304–305.

¹¹² J. PELANT, *Erby české*, s. 243.

11.2 Kostel sv. Matouše

Původní gotický kostel byl postaven v roce 1371. S vývojem města ale postupně chátral a až v letech 1675–1691 byl pány z Talmberka postaven na stejném místě kostel nový a zasvěcen sv. Matoušovi. Uvnitř kostela jsou umístěny náhrobní kameny rodu Malešických, pánů z Lipé a pánů z Talmberka. Erby pánů z Lipé a pánů z Talmberka najdeme vsazeny ve hřbitovní zdi. Ty jsou v ní umístěny druhotně, neboť byli nalezeny až v 19. století při stavbě silnice.¹¹³

Umístění: Tři kameny jsou vsazeny do hřbitovní zdi u kostela sv. Matouše. Lze určit pouze dva.

Materiál: pískovec

Datace: 14. století¹¹⁴

Popis znaku: První (obr. č. 35) a také největší je barokní pískovcový reliéf se znakem rodu z Talmberska. Menší (obr. č. 36) gotický z bílého pískovce nese znak pánů z Lipé. U prostředního kamene nelze určit nic, jelikož z něho zbyl pouze pískovcový rám. Reliéfy byly nalezeny při stavbě silnice v roce 1897 a pochází ještě z původního farního kostela postaveného ve 14. století.¹¹⁵

Páni z Talmberka: (viz str. 34)

Páni z Lipé: Byla jedna z větví Ronovců, podobně jako páni z Lichtemburka, Berkové z Dubé a páni z Klinštejna. Na počátku 14. století stáli v popředí politického života, o který se zasloužil především Jindřich z Lipé, a tudíž patřili k nejvlivnějším v zemi. Vlastnili velké majetky v Čechách i na Moravě. Poslední potomek Čeněk z Lipé zemřel ve Slezsku roku 1682.¹¹⁶

Do zlatého štítu páni z Lipé umísťovali dvě ostrve s šesti nebo čtyřmi suky. Kdysi se jejich erb maloval velmi volně. Jejich erb se shodoval s pány

¹¹³ M. KOVÁŘ, *Rataje nad Sázavou*, s. 18–19.

¹¹⁴ J. DOSTÁL, *Posázaví*, s. 83–84.

¹¹⁵ *Tamtéž*, s. 83–84.

¹¹⁶ J. PELANT, *Erby české*, s. 259.

z Lichtemburka, lišil se pouze v klenotu. Páni z Lipé umisťovali pod zlatého kapra červený polštářek v rozích se zlatými střípci, Lichtemburkové nikoliv.¹¹⁷

¹¹⁷ J. PELANT, *Erby české*, s. 259.

12 Roztěž

Malá obec Roztěž leží jihozápadně od Kutné Hory. První zmínky se objevují v roce 1391 za rytířů z Roztěže. Název údajně vznikl ze zdejšího stavu přírodní krajiny, která je plná výmolů, roklí, strží (roztrží). Toto mínění nám potvrzují zprávy o hradu zvaném „na Strži“. Hrad vystavěl rytíř Bohuslav z Košic. V roce 1515 patřila Roztěž k Malešovskému panství a v roce 1666 ji koupil hrabě Jan Špork. Ten nechal zbourat zříceniny a vystavěl si v roce 1669 nový barokní lovecký zámek.¹¹⁸

Zámek

Kolem roku 1669 si na místě bývalého gotického hradu nechal hrabě Jan Špork postavit malý lovecký zámeček. V letech 1826–1830 ho Karl Maxmilián Dalberg-Ostein zvýšil o druhé patro. Dnešní podobu zámek získal až v letech 1909–1911 při radikální přestavbě za Karla Dalberga.¹¹⁹

Dnes je zámek veřejnosti nepřístupný, slouží především soukromým účelům. Proto bylo nezbytné o fotky erbů požádat kontaktní osobu Davida Krpelu, který žádosti ochotně vyhověl. Na zámku se nacházejí dva alianční znaky.¹²⁰

Umístění: Na zámeckém průčelí jsou umístěny dvě dvojice aliančních znaků. Alianční znak (obr. č. 37) ve štítě je Karl Anton Maxmilian Dalberg a Charlotte von Sturmfeder, znak níže (obr. č. 38) je Karl Heribert Dalberg a Marie Gabrielle von Spiegel.

Materiál: bílý mramor

Datace: 1827–1830¹²¹

Popis znaku: Znak patřící Dalbergům je tvořen štítem, který je čtvrcen. Znak sice není barevný, ale barvy jsou na znaku znázorněny šrafováním. V prvním a čtvrtém poli jsou na zlato-modře pilovitě děleném štítu vyobrazeny lilie ve tvaru

^{118 118} A. J. ZAVADIL, *Kutnohorské slovník i obrazem*, díl II, s. 206.

¹¹⁹ P. VLČEK, *Encyklopedie českých zámků*, s. 228.

¹²⁰ Zámek odkoupila v roce 2001 nadnárodní společnost Foxconn v čele s tchajwanským podnikatelem Terry Gouem, který nechal zámek nákladně zrekonstruovat a okolo vybudoval soukromé golfové hřiště. Areál zámku slouží k rekreačním účelům.

¹²¹ P. VLČEK, *Encyklopedie*, s. 228.

trojúhelníku. Ve druhém a třetím poli se na zlatém podkladu nachází berličkový kříž.¹²² Štít vlevo patřící Sturmfederům se nedělí do polí, jsou zde na modrém podkladu umístěny dvě sekery (bradatice) obrácenými násadami dolů. Nad štíty je vyobrazena helmovní korunka se špicemi zakončenými perlami a okrasně zdobenou obroučkou. Okolí štítů je lemováno dubovými listy.

Popis znaku: Pravý znak patřící Dalbergům je popsán výše. Levý štít je čtvrcen uprostřed se srdečním štítkem. Na srdečním štítku je zobrazena zřícenina hradu. V prvním a druhém poli jsou tři mluvící zrcadla. Na druhém a třetím poli jsou čtyři dračí hlavy. Nad štíty je umístěna helmovní korunka se špicemi zakončenými perlami. Po stranách štítů jsou dva štítonoši lev a orel s korunami.

Dalberg: Pocházel z Porýní a byl to starý šlechtický rod. Jeho počátky sahají až do 11. století. V roce 1653 byl udělen čtyřem Dalbergům stav svobodných pánů. Významný z rodu je baron Friedrich Karl, který zdědil po Johannu Friedrichovi z Ostein statky Malešov, Roztěž a Dačice a začal se psát Dalberg-Ostein. Další z rodu, ale toto jméno už nepoužívali. V roce 1816 byl udělen Karlu Antonovi český inkolát. Rod vymřel po meči v roce 1940.¹²³

Sturmfeder (z Oppenweilera): Šlechtická rodina původem ze Švábska a z Porýní. V roce 1830 Karel Theodor obdržel český inkolát a byl jím udělen stav svobodných pánů. V 19. století vlastnili statky Hrádek u Sušice, Velhartice a Roztěž. Jejich statky po nich zdědili baroni Hennové z Henneberg-Spieglu. Karlem Theodorem v roce 1901 rod vymřel po meči.¹²⁴

Spiegel: Velmi složitě rozvětvený šlechtický německý rod se dvěma hlavními liniemi a několika dalšími podvětvemi. Známy je především baron Raban (Robert), neboť získal v roce 1816 český inkolát. Ze stejného rodu nejspíše pochází i svobodný pán Anton, který v 19. století vlastnil statky Červený Hrádek u Sedlčan a Kosovou Horu.¹²⁵

¹²² M. BUBEN, *Encyklopedie heraldiky*, s. 199.

¹²³ P. MAŠEK, *Modrá krev*, s. 55–56.

¹²⁴ P. MAŠEK, *Šlechtické rody v Čechách na Moravě a ve Slezsku*, díl II, s. 331.

¹²⁵ *Tamtéž*, s. 294–295.

13 Sudějov

Sudějov leží v blízkosti města Uhlířské Janovice. První zmínky o vsi pochází z roku 1720. Název ves získala podle vладыky Sudivoje, který sídlil v nedalekých Rašovicích a náležely mu i okolní vsi. Nejvýznamnější a také jedinečnou historickou památkou v malé vsi je barokní poutní kostel sv. Anny s kapličkou. Na návsi stojí ještě barokní socha Jana Nepomuckého z roku 1749.¹²⁶

Kostel sv. Anny

Na místě nynějšího poutního kostela sv. Anny původně stála dřevěná kaple vybudovaná nad pramenem Sudějovka, který měl údajně léčivou moc. Docházeli k ní poutníci i z Moravy a Uher, a proto byla kaple v roce 1725 přestavěna v kamenné podobě hrabětem Karlem Jachimem Bredou. Znak je umístěn na kostele sv. Anny.¹²⁷

Umístění: Znak (obr. č. 39) je umístěn nad vstupním portálem do kostela.

Materiál: pískovec

Datace: 1725¹²⁸

Popis znaku: Znak se skládá ze štítu, který je rozdělen do čtyř polí uprostřed se srdečním štítkem. Ve štítku se nachází koruna na podušce. V prvním a čtvrtém poli se nachází válečný žebřík tzv. fart¹²⁹, v druhém a třetím kozel ve skoku. Štít je vsazen do bohatě zdobené kartuše nahoře s helmovní korunkou.

Breda: Jedná se o starý hraběcí rod původem pocházející z Nizozemí, z města Breda. V Čechách se jeho příslušníci objevili v 16. století na Chodové Plané v západních Čechách. Jeden z nich, Jan Rudolf, bojoval v bitvě na Bílé Hoře a později získal dědičně panství Lemberk v severních Čechách. V roce 1634 byl povýšen do panského stavu a v roce 1674 do stavu hraběcího. Z dob povyšování pochází i dnešní podoba erbu, v níž k původnímu válečnému žebříku přibyl korunovaný bílý kozel stojící na červeném cimbuří a středový černý štítek se zlatou

¹²⁶ T. DOSTÁL, *Lexikon historických míst*, s. 310.

¹²⁷ A. N. VLASÁK, *Okres Uhlířsko-janovický*, s. 68–69.

¹²⁸ *Tamtéž*, s. 68–69.

¹²⁹ H. C. POHANKA, *Heraldika v souvislostech*, s. 120.

císařskou korunou na červené podušce a iniciálami CM. V 2. polovině 19. století se Bredové z Čech vystěhovali. Někteří příslušníci rodu prosluli nechvalně krutým chováním k poddaným.¹³⁰

¹³⁰ M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník* sv. I, s. 125.

14 Svatý Mikuláš

Obec leží hned vedle Nových Dvorů u Kutné Hory. K obci Svatý Mikuláš je přidružena Svatá Kateřina, Sulovice a Lišice. První písemná zmínka pochází z roku 1307, kdy sedlecký klášter nechal vystavět chrám k počtě biskupa sv. Mikuláše. Od této doby se obec nazývala Bor Svatého Mikuláše. Od 15. století už pouze Svatý Mikuláš, což zůstalo dodnes. Mezi významné historické památky v obci patří kostel sv. Mikuláše a empírový zámek Kačina.¹³¹

Zámek Kačina

Nedaleko sedleckého paství v Nových Dvorech vlastnili Chotkové od roku 1764 oboru Kačín. Koncem 18. století nechal Jan Rudolf Chotek z obory vytvořit park a v letech 1802–1822 v něm nechal vystavět slohově čistý empírový zámek – dnes nazývaný Kačina. Architektem zámku byl Christian Friedrich Schuricht a stavitelem Jiří Fischer.¹³²

Zámek má půdorys otevřeného půlkruhu dělený na pět částí. Prostřední, hlavní budova má k sobě připojené dvě křídla se sloupořadím zakončené pavilonem čtvercového půdorysu. V jižním pavilonu se nachází knihovna se 40 000 svazky a malá kaple. V severním pavilonu je umístěno divadlo z roku 1851. Po smrti posledního z rodu Chotků zdědil panství synovec Quido Thun-Hohestein. Thun-Hohesteinové panství vlastnili až do roku 1945. V roce 1950 byl zámek znárodněn a dnes spadá pod správu Národního zemědělského muzea, veřejnosti je přístupný. Zámek Kačina je nejvýznamnější empírová stavba v Čechách. Na zámku se nachází jeden alianční znak a dva znaky samostatné.¹³³

Umístění: Alianční erb (obr. č. 40) se nachází nad hlavním vstupním portálem do zámku. Erb hraběte Jana Rudolfa Chotka se nachází na pravé straně vedle erbu jeho ženy Marie Sidonie hraběnky z Clary-Aldringen. Samostatný erb Chotků (obr. č. 41) se nachází i nad vstupním portálem z druhé strany zámku.

¹³¹ T. DOSTÁL, *Středočeský kraj*, s. 322.

¹³² P. VLČEK, *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*, s. 293–294.

¹³³ J. BAHLCKE, *Lexikon historických míst*, s. 215.

Materiál: bílý mramor

Datace: 1802–1820¹³⁴

Popis znaku: Znak vpravo (rod Chotků) má čtvrcený štít se srdečním štítkem uprostřed. Na srdcovitém štítku je polovina kola (tzv. korbel). V prvním a čtvrtém poli je zobrazen říšský orel, v poli druhém a třetím je medvěd. Nad oběma štíty je uprostřed umístěna helmovní korunka a okolo štítů florální motivy.

Znak vlevo (rod Clary) se skládá ze čtvrceného štítu napříč děleného břevnem a uprostřed se srdečním štítkem, na kterém se nachází císařský orel. V prvním poli jsou tři hvězdy, v poli druhém koruna se dvěma háky, na poli třetím jsou tři šindele a v poli čtvrtém věž.

Chotkové z Chotkova: Patřili ke starým, původně vladyckým, později šlechtickým rodům. První zmínka o vladykovi Chotkovi pochází z roku 1181. Členové rodu zastávali významné role u císařského dvora, získávali statky, stavěli v Praze, na Kačíně vybudovali knihovnu, podporovali vědu a umění, za množství těchto činů a služeb byli v roce 1702 povýšeni do panského stavu. V roce 1723 do hraběcího stavu a v roce 1745 do říšského stavu. O povýšení do panského i říšského stavu se zasloužil Václav Antonín Chotek a získal přídomek „z Chotkova a z Vojína“. Vystavěl barokní zámek ve Veltrusech, který sloužil Chotkům až do 20. století jako rodové sídlo. Jan Rudolf Chotek byl prezidentem českého gubernia, získal Řád zlatého rouna, zasloužil se o výstavbu silnic v Čechách a vybudoval empírový zámek Kačinu. Po roce 1945 byl veškerý majetek v Čechách Chotkům zkonfiskován a poslední potomek Karel zemřel v Bavorsku v roce 1970. Jeho smrtí rod po meči vymřel.¹³⁵

Kolem roku 1450 měli Chotkové v původním erbu červený štít s polovinou stříbrného kola (tzv. korbelu). Později umístovali korbel jen do dolní poloviny štítu, horní rozdělili na stříbrnou červenou polovinu. Přikryvadla měli červeno-stříbrná a v klenotu tři pera (stříbrné, červené, stříbrné). Při povýšení v roce 1745 dostali

¹³⁴ P. VLČEK, *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*, s. 293–294.

¹³⁵ J. PELANT, *Erby české*, s. 176–177; P. NOVÁK, *Kačina a Chotkové*, s. 21–25; J. HALADA, *Lexikon*, s. 225.

i polepšený erb. Původní byl umístěn v srdečním štítku uprostřed čtvrceného štítu. V prvním a čtvrtém zlatém poli černý orel, v druhém a třetím modré pole se zlatým vztyčeným medvědem. Do klenotu přibyl říšský orel a medvěd. Zlatí medvědi sloužili i jako štítonoši.¹³⁶

Clary: Je původem toskánský rod a v Čechách se objevuje až v období třicetileté války. František Clary de Riva si v Čechách zakoupil statky na Žatecku. Jeho syn Jeroným Clary získal sňatkem s hraběnkou Annou z Aldringen panství Teplice a spojil tím jména a erby obou rodů, tak vznikl rod Clary-Aldringen. Jeho členové působili jako politikové a vojáci. V roce 1666 byli povýšeni do hraběcího stavu. V roce 1945 se příslušníci rodu vystěhovali z Čech do Rakouska a Německa.¹³⁷

Umístění: Znak (obr. č. 42) je umístěn nad vstupním portálem směrem do zahrady.

Materiál: bílý mramor

Datace: 1802–1820¹³⁸

Popis erbu: Znak se skládá ze čtvrceného oválného štítu uprostřed se srdečním štítkem. Na srdečním štítku uprostřed je erb vymřelého rodu Caldes.¹³⁹ V prvním a čtvrtém poli je vyobrazeno břevno. Druhé a třetí pole je rozděleno napůl, a tak vidíme polovičatého orla a břevno. Jako štítonoš je zobrazen pouze po levé straně jednorožec, na pravé straně štítonoš chybí, zůstal však zbytek jeho nohy a kopytem. Nad štítem je helmovní korunka zdobená okrasnými listy a se špicemi zakončenými perlami.

Thun-Hohenstein: (viz Thunové str. 11)

¹³⁶ J. PELANT, *Erby české*, s. 176–177.

¹³⁷ M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník*, sv. I, s. 147; J. HALADA, *Lexikon*, s. 102.

¹³⁸ P. VLČEK, *Ilustrovaná encyklopedie*, s. 293–294.

¹³⁹ J. HALADA, *Lexikon*, s. 579–581.

15 Třebešice

Obec leží mezi městy Kutná Hora a Čáslav. První osídlení je připomínáno roku 1309, kdy měl Třebešice v držení kutnohorský měšťan Konrád Kutner. Z pamětihodností lze vyjmenovat kapličku, sochu sv. Jana Nepomuckého, zvoničku a pomník padlým 1. světové války. Dominantou obce je zámek.¹⁴⁰

Zámek

Původní gotická tvrz byla na konci 16. století přestavěna na renesanční zámek. V letech 1716–1718 byl zámek přestavován do podoby barokní. Panství výrazně vzkvetlo za majitele hraběte Rudolfa Věžníka z Věžníků. Věžníkové z Věžníků v roce 1679 přesídlili na nově získané Nové Dvory. Dnes je zámek v soukromém vlastnictví – vlastní ho společnost Itaka, s.r.o., která patří Italům Albertovi di Stefano a Eugenovi Percossimu.¹⁴¹ Alianční znak lze spatřit na zámecké budově.

Umístění: Alianční znak (obr. č. 43) se nalézá nad vstupním portálem do zámku.

Materiál: pískovec

Datace: 1716–1718¹⁴²

Popis znaku: Znaky patří Josefovi Jaroslavovi hraběti Věžníku z Věžníků a jeho choti Silvii Věžníkové, rozené kněžna z Klebelsbergu. Dva oválné štíty jsou vloženy do bohatě zdobené kartuše. Nad štíty je uprostřed umístěna helmovná korunka. Štít vpravo, patřící Věžníkům, je čtvrcen uprostřed se srdečním štítkem, na kterém je vyobrazen lev. V prvním a čtvrtém poli vidíme loveckou trubku, v poli druhém orlici a v poli třetím hlavu psa. Štít vlevo, patřící tyrolskému rodu z Klebelsbergu, je kosmo dělený dvěma břevny, uprostřed se srdečním štítkem, ve kterém jsou zobrazeny dvě hlavy Turků. V prvním a čtvrtém poli je zobrazen pes.

Věžníkové z Věžníků: (viz str. 21)

¹⁴⁰ V. KOŠŤÁL (ed.), *Historická sídla*, s. 138; T. DOSTÁL, *Středočeský kraj*, s. 120.

¹⁴¹ K. KUČA, *Česká republika: atlas památek O-Ž*, s. 1145.

¹⁴² *Tamtéž*, s. 1145.

Z Klebelsbergu: Pochází z Tyrolska a do Čech se dostal jako první Jan Ulrich, podplukovník jízdního pluku vévody lotrinského. V roce 1530 byl rod povýšen do šlechtického stavu. V roce 1660 získal Jan Oldřich inkolát v Čechách a v roce 1669 byl povýšen do českého panského stavu. Jeden z jeho synů byl v roce 1702 povýšen do českého hraběcího stavu, ale jeho synem Janem tato hraběcí linie vymřela. Další syn Václav Vojtěch neměl potomstvo, a tak majetek přešel na jeho bratra Maxe Lamberta. Max spolu se svými syny byl povýšen v roce 1733 do hraběcího stavu. Rod vymřel v 19. století.¹⁴³

¹⁴³ M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník* sv. I, s. 307; P. MAŠEK, *Šlechtické rody*, s. 460.

16 Tupadly

Obec se nachází několik kilometrů jižně od Čáslavi. První zmínky o obci se objevují v roce 1242. Název vznikl z pověsti, která praví o stařeně a d'áblovi, kteří spolu vyorali na břehu potoka brázdu. Když stařena doorala, padla mrtvá k zemi a na onom místě se začalo říkat „tu padla“, z pověsti vznikl název obce Tupadly. Mezi významné památky patří nepochybně barokní zámek a výklenková kaple na návsi.¹⁴⁴

Zámek

Původně na místě nynějšího zámku stála tvrz, kterou v roce 1538 přestavěl Bernard Žehušický z Nestajova. Ten zámku položil základní dispozici, i přestože v pozdějších dobách se v něm vystřídal několik majitelů, kteří ho v různých slozích přestavovali. Po roce 1739 zámek v dražbě získala Kateřina Auerspergová a panství bylo přičleněno ke Žlebům, které sloužily jako jejich hlavní sídlo. V Tupadlech sídlilo vedení nové textilní manufaktury. V roce 1865 zámek vyhořel a Vincenc z Auersperga ho následně nechal přestavět v pseudogotickém stylu. V roce 1924 jim byl zámek v rámci záboru první pozemkové reformy odebrán.¹⁴⁵

Dnes se v zámku nachází několik bytů, vlastníkem je firma AGROSLUNCE spol. s r. o., kterou vlastní Rakušan Johann Josef Breiteneder. Zámek prochází rozsáhlou rekonstrukcí.¹⁴⁶

Umístění: Znak (obr. č. 44) se nachází na zámecké bráně.

Materiál: kovová deska

Datace: 1734¹⁴⁷

Popis znaku: Znak se skládá ze štítu a knížecí koruny. Je vyrytý do kovové desky a vsazen do barokní zámecké brány. Okolo štítu je umístěn po samostatně lokalizovaných číslicích letopočet 1734. Nacházejí se v něm heraldická zvířata jako orel, lev, lvice a tur. Znak patří Franzi Karlu Auerspergovi.

¹⁴⁴ V. KOŠTÁL (ed.) *Historická sídla*, s. 144–145.

¹⁴⁵ P. VLČEK, *Encyklopedie českých zámků*, s. 247; V. KOŠTÁL (ed.), *Historická sídla*, s. 144.

¹⁴⁶ V. KOŠTÁL (ed.), *Historická sídla*, s. 144–145.

¹⁴⁷ Letopočet se nachází přímo u znaku

Auerspergové: Jedná se o velmi starý rozvětvený německý rod, který je původem ze Švábska. V 11. století se přemístil do Kraňska (Rakousko), kde založil hrad Auersperg. V 16. století byl tento rod povýšen do říšského panského stavu, v roce 1630 byli členové rodu povýšeni do stavu říšských hrabat, a nakonec získali i knížecí titul. V českých zemích se objevili až v polovině 18. století, kdy Karel Josef Antonín a Jan Adam zdělili a vyženili rozsáhlá panství např. Žleby, Vlašim, Nasavrky nebo Tupadly. Po válce byli Auerspergové, hlásící se k německé národnosti, odsunuti z Čech a dnes žijí v USA, Rakousku, Německu a Argentině.¹⁴⁸

Jejich erb prošel v průběhu let rozsáhlými změnami. S každým dalším povýšením přibyl do erbu nový znak. Původní erb tvořil červený štít se zlatým zubrem stojícím na zelené hůrce. Při povýšení v 16. století dostal rod do štítu černou orlici sedící na černé lavici. Konečnou podobu erb dostal při udělení knížecího titulu. Skládal se s osmi polí a středního štítku.¹⁴⁹

¹⁴⁸ M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník*, sv. II, s. 89–90; J. HALADA, *Lexikon*, s. 21–22.

¹⁴⁹ *Tamtéž*, s. 89.

17 Zbraslavice

Obec Zbraslavice leží mezi Zručí nad Sázavou a Kutnou Horou. Podle pověsti si na místě nynější obce postavil srub potulný rytíř Zbraslav a okolo něj se později vytvořila osada. Mezi nejvýznamnější památky patří zámek, kostel sv. Vavřince, židovský hřbitov, socha Panny Marie Immaculaty a socha sv. Jana Nepomuckého.¹⁵⁰

17.1 Kostel sv. Vavřince

Farní kostel sv. Vavřince pochází z roku 1220 a dosud jsou na něm patrné gotické prvky. Kostel je nejstarší památkou obce Zbraslavice a dnes se v něm stále konají bohoslužby. Znak se nachází na kostele sv. Vavřince a na soše Panny Marie Immaculaty.¹⁵¹

Umístění: Znak (obr. č. 45) je umístěn na desce, která se nachází ve zdi na jižní straně kostela.

Materiál: kamenná deska

Datace: 1573¹⁵²

Popis znaku: Znakový náhrobník už je velmi těžko čitelný, ale dobře lze rozeznat na štítě půlku koně. Náhrobník patří Zdeňku Malovcovi.

Malovcové z Malovic: Byl původně vladycký rod, sídlící na tvrzi Malovice u Netolic. Malovcové se dělili hned do několika větví, proto patřili u nás k nejrozšířenějším rodům. Rod se poprvé objevil okolo 14. století v jižních Čechách a odtud se poté dále šířil. Sídlili v Pacově, v Borotíně, na Zdíkově, na hradě Kámen, vlastnili Vimperk, Zdíkov, Březnici a Zbraslavice. Členové tohoto rodu působili jako státní úředníci nebo armádní důstojníci. Poslední pokračovatel rodu zemřel koncem 20. století.¹⁵³

Jejich erb tvoří modrý štít se zlatou půlkou koně s červenou uzdou a ohlávku, stejný kůň je i v klenotu. Rod z Pardubic měl shodný znak, lišil se

¹⁵⁰ T. DOSTÁL, *Středočeský kraj*, s. 330.

¹⁵¹ A. J. ZAVADIL, *Kutnohorsko slovem i obrazem, díl II., část I, sešit C, Sedlec – Zhoř*, s. 309.

¹⁵² *Tamtéž*, s. 309.

¹⁵³ J. HALADA, *Lexikon*, s. 347–348.

pouze barvami. Oba rody koně do znaku získali díky pověsti o prapředkovi, který se zúčastnil bitvy u Milána v roce 1158.¹⁵⁴

17.2 Socha Panny Marie Immaculaty

Barokní pískovcová socha Panny Marie Immaculaty pochází z roku 1767. Na vysokém podstavci s volutovými křídly je vyobrazen znak hraběte Františka Čejky z Olbramovic. Socha je od neznámého autora.¹⁵⁵

Umístění: Znak (obr. č. 46) se nachází na čtvercovém podstavci sochy Panny Marie Immaculaty.

Materiál: pískovec

Datace: 1767¹⁵⁶

Popis znaku: Znak je tvořen štítem, kartuší a helmovní korunkou. Štít s orlicí je umístěn v bohatě zdobené kartuši. Nad štítem je usazena helmovní korunka se zdobenou obroučkou a špicemi zakončenými perlami.

Čejkové z Olbramovic: V polovině 15. století se Čejkové oddělili od jiných vladyckých rodin „z Olbramovic“ a sami se rozrostli do několika větví. Na počátku 17. století žilo v Čechách devět rodin Čejků z Olbramovic. Nejznámější byli dva bratři z kácovské linie Václav Čejka na Kácově a Jan Čejka na Ratajích. V roce 1712 byla česká linie rodu povýšena po panského stavu a v roce 1748 získali český hraběcí titul. Poslední zmínky o rodu pocházejí z 1. poloviny 19. století.¹⁵⁷

Původně měli v erbu stříbrno-červenou orlici se zlatou pružinou v modrém poli. V klenotu bylo vpravo stříbrné a vlevo červené křídlo s polovičními pružinami. Při povýšení po panského stavu získali majestátem od Marie Terezie polepšení erbu. Orlici byla přidána na hlavu zlatá korunka a na hrud' rakouský červený štítek se stříbrným břevnem s iniciály císařovny MT.¹⁵⁸

¹⁵⁴ J. PELANT, *Erby české*, s. 274.

¹⁵⁵ M. BARTOŠ, *Památky Kutnohorska*, s. 34.

¹⁵⁶ *Tamtéž*, s. 34.

¹⁵⁷ J. PELANT, *Erby české*, s. 91; J. JANÁČEK (ed.), *České erby*, s. 64–65.

¹⁵⁸ *Tamtéž*, s. 91; *Tamtéž*, s. 64.

18 Zruč nad Sázavou

Město Zruč nad Sázavou leží mezi Kutnou Horou a Benešovem. První zmínky pochází z roku 1325. Mezi významné památky patří zámek, kostel Povýšení sv. Kříže, hřbitovní kaple sv. Josefa Většího, kaplička sv. Josefa a památník obětem v 1. a 2. světové válce.¹⁵⁹

Zámek

Zručský zámek byl v renesanční podobě vystavěn v 16. století přestavbou z původního gotického hradu. Byla to čtyřkřídlá budova s čtvercovým nádvořím, ohrazená příkopy ze staršího opevnění. V roce 1781 zámek zasáhl požár, zničil uměleckou výzdobu interiérů a celý zámecký archiv. Rozsáhlá přestavba a oprava zámku proběhla v letech 1872–1878. Po obnově měl zámek podobu trojkřídlé dvojpatrové budovy s mansardovou střechou. K severní a západní straně přiléhal zámecký park, kde byly vysazeny okrasné keře a stromy. V letech 1891–1894 byl zámek znovu přestavěn. Dostal novogotickou podobu a na východní straně byla vystavěna nové vstupní brána do areálu. Poslední a největší rekonstrukce zámku proběhla v letech 2006–2015. Dnes je zámek přístupný veřejnosti, pořádají se v něm komentované prohlídky, různé slavnosti a v zámeckém parku i svatby. Na zámecké bráně se nalézají čtyři znaky.¹⁶⁰

Umístění: Na vstupní bráně (vpředu i vzadu) do areálu zámku se nacházejí čtyři znaky. Jsou umístěny v horních rozích brány na každé straně dva. Je to ale stále tentýž znak (obr. č. 47, 48, 49, 50).

Materiál: barevný štuk

Datace: 1891–1894¹⁶¹

Popis znaku: Znak se skládá pouze z červeného novoanglického štítu kosmo děleného dvěma zlatými kosmými břevny. Mezi břevny je kosmá stříbrná lilie.

Schebkové: (viz str. 7)

¹⁵⁹ T. DOSTÁL, *Středočeský kraj*, s. 329.

¹⁶⁰ F. PLEVA, *Toulky vrchovinou*, s. 313–316.

¹⁶¹ *Tamtéž*, s. 313–316.

19 Žehušice

Obec se nachází nedaleko města Čáslav. První písemné zmínky o obci pochází z roku 1257. Mezi významné pamětihodnosti patří žehušický zámek s oborou, tvrz a kostel sv. Marka.¹⁶²

Zámek

Zámek byl vybudován v roce 1661 v barokním stylu hrabětem Michelelem Osvaldem z Thunu. V roce 1826 ho hrabě Josef Matyáš z Thunu nechal klasicistně přestavět a založil u zámku anglický park o rozloze 25 hektarů. K zámku náležela též obora, kterou od roku 1780 obývali bílí jeleni, kteří sem byli dovezeni z Persie. Obora patří mezi nejrozsáhlejší přírodní památky na Kutnohorsku. Thun-Hohesteinům patřil zámek až do roku 1913. V současné době je zámek v rekonstrukci a spolu s oborou je pro veřejnost uzavřen. Nachází se v soukromém vlastnictví firmy Enlino a. s.¹⁶³ Na zámecké budově je umístěn alianční znak.¹⁶⁴

Umístění: Alianční znak (obr. č. 51) se nachází nad vstupním portálem do zámku.

Materiál: pískovec

Datace: 1826¹⁶⁵

Popis znaku: Alianční znak se skládá ze dvou štítů. Pravý patří Josefu Matyáši Thun-Hohensteinovi a levý jeho manželce Františce z rodu Žerotínů. Pod štíty uprostřed je maskaron a pod ním latinský nápis FVNDATORTS HVIVS ARC IS NOMEN IN SAXO LEGE MICHAEL OSWALD VS S:R:I: COMES DETHVN. Okolo štítu jsou barokní akantové listy a křídla. Pravý štít je kosmo dělený břevnem, čtvrcený a uprostřed se srdečním štítkem. Srdeční štítek je dělen uprostřed břevnem. Druhé a třetí pole je svisle dělené, v levé části je půlená orlice, část druhá je předělena břevnem. Levý Žerotínský znak je tvořen štítem, který se

¹⁶² T. DOSTÁL, *Středočeský kraj*, s. 125.

¹⁶³ Firma Enlino a. s. má velmi široké spektrum poskytovaných služeb (např. hostinská činnost, zemědělská výroba, pronájem nemovitostí, předmětem činnosti je myslivost a výkon práva myslivosti).

¹⁶⁴ V. KOŠTÁL (ed.), *Historická sídla*, s. 224–225; M. PODHORSKÝ (edd.), *Toulavá kamera*, s. 160.

¹⁶⁵ V. KOŠTÁL (ed.), *Historická sídla*, s. 224–225.

nedělí do polí. Ve znaku je lev s hlavou zobrazenou en face a tělem z profilu (tedy leopard či levhart).

Thun-Hohenstein: (viz Thunové str. 11)

Žerotínové: Byli starým moravským rodem, který ve 13. století vlastnil Žerotín na Olomoucku. Za jejich předka je pokládán přerovský purkrabí Blud z Bludova, po kterém se někteří píší z Bludova nebo z Košic. Dělili se do několika linií, ve větším zastoupení na Moravě, kde tím získali na vážnosti. Jeho členové působili ve významných zemských a dvorských úřadech, ale proslavili se i jako válečníci. Bernard ze Žerotína byl dokonce roku 1614 zvolen rektorem pražské univerzity. Ladislav Velen, kterému se přezdívalo „bohatý Žerotín“, v 17. století vlastnil zámek Moravská Třebová, který v tu dobu sloužil jako centrum vzdělanosti, neboť zde pobývalo několik lékařů, astronomů, alchymistů a přírodovědců. V roce 1478 byli povýšeni do panského stavu a v 18. století do stavu hraběcího. Žerotínové vymřeli po meči v 1. polovině 20. století.¹⁶⁶

¹⁶⁶ M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník* sv. II, s. 360–361; J. HALADA, *Lexikon*, s. 667–669.

20 Žleby

Obec Žleby leží v hlubokém údolí řeky Doubravy, po které dostala i jméno. Vytvořila tu hluboký žleb – žlab. První zmínka se objevuje v roce 1278, kdy byl v těchto místech založen hrad Jindřichem z Lichtenburku a tím položeny počátky panství. Na hradě se vystřídalo mnoho majitelů, v pozdějších letech byl přestavěn na zámek a Auerspergové byli jeho nejvýznamnější majitelé. Kromě zámku lze mezi pamětihodnosti zařadit kostel Narození Panny Marie s hrobkou Auerspergů, kaple Nejsvětější Trojice, zvonice, pseudogotická radnice, socha sv. Jana Nepomuckého a mariánský sloup.¹⁶⁷

Zámek

Kolem roku 1289 byl v místech nynějšího zámku vystavěn gotický hrad. Po husitských válkách byl přestavěn na renesanční zámek Chotouchovskými z Nebovid. V roce 1754 se na zámek doslat první auersperský majitel, Jan Adam, který nechal zámek upravit ve vrcholně barokním slohu. Dnešní podobu dal zámku v letech 1849–1868 Vincenc Karel Auersperg. Architekti František Schmoranz a Benedikt Škvor se inspirovali v Anglii. Jako předlohu použili zámek Montecute v anglickém hrabství Somerset. Stavba byla definitivně dokončena první branou v roce 1878.¹⁶⁸

Dnes zámek spadá pod správu Národního památkového ústavu a veřejnosti je přístupný. Svůj věhlas získal především díky oboře s bílými jeleny, kteří se v České republice chovají pouze na třech místech, a to ve Žlebech, Žehušicích a Kopidlně.¹⁶⁹ V zámeckém areálu se nachází celkem 24 znaků.

Na severní straně u příjezdu s branou, byl ve 14. století již znám erb rodu Auerspergů. Prvotní erb s vytesaným turem z kamene.¹⁷⁰ Dnes se na bráně již nenachází.

¹⁶⁷ T. DOSTÁL, *Středočeský kraj*, s. 124.

¹⁶⁸ P. VLČEK, *Encyklopedie českých zámků*, s. 260.

¹⁶⁹ T. DOSTÁL, *Středočeský kraj*, s. 124.

¹⁷⁰ A. SEDLÁČEK, *Hrady zámky a tvrze české*, díl XII, s. 76.

Umístění: Znak (obr. č. 52) je umístěn po pravé straně ve vstupním podloubí na nádvoří zámku.

Materiál: pískovec

Datace: 2. polovina 19. století¹⁷¹

Popis znaku: Znak se skládá ze štítu, přilby, točenice, klenotu a akantových listů. Ve štítu je zobrazen zubr s houžví v nozdrách (tur). Tur je i v klenotu. Znak je umístěn ve zdobeném věnci.

Auerspergové: (viz str. 47)

Umístění: Znak (obr. č. 53) je umístěn po levé straně ve vstupním podloubí na nádvoří zámku.

Materiál: pískovec

Datace: 2. polovina 19. století¹⁷²

Popis znaku: Znak se skládá ze štítu, přilby, točenice, klenotu a akantových listů. Na štítě je zobrazen hříč, jehož jedno rameno se opakuje i v klenotu. Znak je umístěn ve zdobeném věnci.

Držitele tohoto znaku (53) se nepodařilo zjistit.¹⁷³

Umístění: Znak Colloredů (obr. č. 54) je umístěn nad vstupem do zámeckého sklepení.

Materiál: barevný štuk

Datace: 2. polovina 19. století¹⁷⁴

Popis znaku: Znak patřící rodu Colloredům je barevně vymalován na omítce zámeckého nádvoří. Je tvořen černobílým štítem, zlatou turnajovou přilbou, zlatou

¹⁷¹ Pracovníci na zámku Žleby.

¹⁷² *Tamtéž.*

¹⁷³ *Tamtéž.*

¹⁷⁴ *Tamtéž.*

korunou a černobílým pláštěm. Štít je dvakrát dělený uprostřed s černým říšským dvouhlavým orlem.

Colloredové: Pocházeli z Itálie a Německa, do Čech se dostali v roce 1618 v době třicetileté války, kde se usadili v roce 1635 po získání Opočna. V roce 1724 se stali říšskými hrabaty a v roce 1763 získali knížecí titul. František Colloredo při sňatku s Marií Annou Isabellou Mansfeldovou získal do svého držení panství Dobříš a Obořiště a také začal od roku 1789 užívat jméno Colloredo-Mansfeld. Potomci rodu žijí dodnes.¹⁷⁵

Umístění: Osobní znak kněžny Vilemíny Colloredo-Mansfeld¹⁷⁶ (obr. č. 55) je umístěn nad vstupem do přípravný jídel a kuchyně.

Materiál: barevný štuk

Datace: 2. polovina 19. století¹⁷⁷

Popis znaku: Znak je na vymalován v bílé, zlaté a modré barvě. Skládá se ze štítu, bílo-zlatého pláště a zlaté turnajové přilby s korunou. Na štítu je vyobrazen gryf se zdvojeným ocasem a vztyčenou pravou nohou. Pod ním je naznačena bílo-modrá řeka.

Erbovní galerie na zámeckém nádvoří

Umístění: Znaky (obr. č. 56–75) jsou vymalovány v 1. patře arkádové chodby viditelné při pohledu ze zámeckého nádvoří.

Materiál: barevný štuk

Datace: 2. polovina 19. století¹⁷⁸

Popis znaků: Na arkádové chodbě se nachází dvacet znaků, které jsou bez koruny a skládají se pouze ze štítu s označením nositelky. Všechny patří ženám, které se přivdaly do rodu Auerspergů a Colloredo-Mansfeldů. Znaky dal vymalovat Vincenc Karel Auersperg v letech 1849–1868 při poslední přestavbě zámku. Znaky

¹⁷⁵ J. JANÁČEK, *České erby*, s. 60–61; J. PELANT, *Erby české*, s. 83.

¹⁷⁶ Pracovníci na zámku Žleby.

¹⁷⁷ P. VLČEK, *Encyklopedie českých zámků*, s. 260.

¹⁷⁸ *Tamtéž*, s. 260.

jsou umístěny v následujícím pořadí zleva doprava na dvou delších stranách. U dam, jejichž rody mají v Čechách majetek jsou uvedeny i jejich manželé.

Levá strana: (obr. č. 56) Laura de Vola, (obr. č. 57) Claudia von Colloredo & Bartolomeo Strassoldo, (obr. č. 58) Felicitas von Rabatta, (obr. č. 59) Johanna von Kinsky & Karl Joseph Fürst von und zu Trauttmansdorff-Weinsberg, (obr. č. 60) Maria Gabrielle von Starhemberg & Rudolf Joseph von Colloredo, (obr. č. 61) Maria Isabella von Mansfeld & Franz Gundacker I, II. Fürst von Colloredo-Mansfeld, (obr. č. 62) Leopoldine von Waldstein & Wilhelm I, VI. Fürst von Auersperg.

Pravá strana: (obr. č. 63) Christine von Clam Gallas & Fürster von Colloredo-Mansfeld, (obr. č. 64) Gabrielle von Lobkowitz & Vincenz Nepomuk Columban von Auersperg, (obr. č. 65) Wilhelmina von Waldstein & Hieronymus Karel von Colloredo-Mansfeld, (obr. č. 66) Maria Josepha von Trautson, (obr. č. 67) Maria Liechtenstein & Jan Adam II., (obr. č. 68) Theresia von Rappach, (obr. č. 69) Maria Katharina von Losenstein, (obr. č. 70) Sidonia von Gallen, (obr. č. 71) M. Christina von Spader.

Na lovecké verandě jsou namalovány čtyři znaky těchto urozených dam (obr. č. 72) Emma von Fekn, (obr. č. 73) Annaangepani¹⁷⁹, (obr. č. 74) Flaminia di Bembo a (obr. č. 75) Johanna von Wels.

¹⁷⁹ Znak nebylo možno dobře vyfotografovat, nápis je nečitelný.

Závěr

V okrese Kutná Hora bylo prozkoumáno všech 88 obcí, z toho ve 20 obcích se podařilo nalézt znaky různých šlechtických rodů. Celkem se podařilo nalézt a zdokumentovat 75 znaků, a to jmenovitě v lokalitách Žleby, Kutná Hora, Čáslav, Zruč nad Sázavou, Rataje nad Sázavou, Svatý Mikuláš, Roztěž, Malešov, Nové Dvory, Zbraslavice, Chotusice, Třebešice, Žehušice, Hodkov, Hraběšín, Kácov, Kluky, Přitoky, Sudějov a v Tupadlech. Pořadí obcí je určeno podle množství znaků, které se v dané lokalitě nacházejí, od největšího počtu, který činí 24 znaků, až po nejmenší výskyt znaků, tedy jeden znak. Z počtu 75 nalezených znaků je 9 znaků aliančních, tedy znaky manželů. Nacházejí se v Čáslavi, Chotusicích, Nových Dvorech, Ratajích nad Sázavou, Roztěži, Svatém Mikuláši, Třebešicích a Žehušicích. Z tohoto hlediska tvoří pozoruhodný nález alianční znaky v Roztěži, neboť na zámku v obci jsou umístěny dokonce dvojí takové znaky. Ostatních 66 znaků je umístěno samostatně. Z celkového počtu je 35 znaků barevných, přičemž velké množství barevných znaků se nachází na zámku ve Žlebech. To je dáno zejména tím, že v polovině 19. století majitel panství Vincenc Karel kníže z Auerspergu nechal při přestavbě zámku do neogotického stylu vybudovat erbovní galerii o 20 znacích.

Znaky jsou datovány v časovém rozmezí od 14. až do 20. století. Ze 14. století pochází 3 znaky, z 16. století 6 znaků, ze 17. století 12 znaků, z 18. století 18 znaků, z 19. století 34 znaků a z 20. století 2 znaky. Nejstarší znaky pocházejí ze 14. století a můžeme je nalézt v Ratajích nad Sázavou na hřbitovní zdi u kostela sv. Matouše. Znaky přísluší pánům z Talmberka a pánům z Lipé. Jejich znaky byly nalezeny při o stavbě silnice v roce 1897 a na hřbitovní zeď kostela byly umístěny dodatečně. Historicky nejmladší nalezený znak se nachází v Kutné Hoře na knížecím Schwarzenberském hostinci U Zlatého lva a pochází až z období 20. století, stejně tak erb Schebků na zámku v Hodkově. Při zkoumání znaků bylo rovněž zjištěno, že nejčastěji používaným materiálem byl pískovec.

Přestože se znak rodu Schebků nachází pouze na dvou místech (Hodkov, Zruč nad Sázavou), je nejčastějším znakem v okrese s počtem 5 znaků. Věžníkové z Věžníku, mají v Kutnohorském okrese celkem 4 znaky, zato se nacházejí na

čtyřech různých místech, výslovně v Kutné Hoře, Nových Dvorech, Přítokách a Třebešicích. Stejný počet jako Věžníkové z Věžníku mají Sixtové ze Zvířetína, jejichž náhrobní kameny jsou umístěny na kostela sv. Petra a Pavla v Čáslavi. Nálezy v kutnohorském okrese tak celkem zastupují 40 rodů, nepočítaje znaky v erbovní galerii. V erbovní galerii se nalézají 20 znaků, z toho 18 erbů není zastoupeno nikde jinde v prozkoumaných lokalitách. Znak Lobkoviců byl nalezen v Kutné Hoře a znak Colloredů se ještě vyskytuje jednou samostatně ve Žlebech.

Závěrem práce lze tedy říci, že oblast Kutnohorska byla pro mnoho významných rodů častým místem jejich pobytu, souvisejícího s vlastnictvím zemskodeskového majetku, což dokládá celkový počet znaků na zmapovaných historicky významných budovách. Zajímavý je i fakt, že první dochované znaky jsou datovány z období 14. století, zatímco historicky nejmladší znaky byly vytvořeny v minulém století.

Seznam použité literatury:

BAHLCKE, Joachim – EBERHARD, Wilfried – POLÍVKA, Miloslav a kol., *Lexikon historických míst Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2001.

BARTOŠ, Martin, *Památky Kutnohorska: nemovité kulturní památky okresu Kutná Hora*, Kutná Hora 1997.

BÍNA, Jan, *Města a městyse Čech, Moravy a Slezska*, Havlíčkův Brod, 2018.

BIRNBAUMOVÁ, Alžběta – JANSOVÁ, Libuše, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu čáslavském díl XLIV.*, Praha 1929.

BRANIŠ, Josef, *Dějiny středověkého umění*, díl I., Praha 1892, díl II. Praha 1893.

BUBEN, Milan, *Encyklopedie heraldiky*, Praha 1994.

DAVID, Petr – SOUKUP, Vladimír, *Velká turistická encyklopedie – Středočeský kraj*, Praha 2007.

DOSTÁL, Jaroslav, *Posázaví*, Praha 1946.

DOSTÁL, Tomáš – MAZÁNKOVÁ, Lea (edd.), *Středočeský kraj: města a obce Středočeského kraje: tradice, historie, památky, turistika, současnost*, Rožnov pod Radhoštěm, 2011.

HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty: erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti sv. I*, Praha 1999.

HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty: erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti I.*, Praha 1994.

JANÁČEK, Josef – LOUDA, Jiří, *České erby*, Praha 1974.

JUŘÍK, Pavel, *Encyklopedie šlechtických rodů*, Kolín 2014.

KOŠTÁL, Vratislav – KOŠTÁLOVÁ, Renata, *Historická sídla Středočeského kraje*, Brno 2013.

KOVÁŘ, Miroslav, *Rataje nad Sázavou: hrad a zámek*, Praha 2004.

KREMER, Vilém Václav, *Děkanský chrám sv. Petra a Pavla v Čáslavi*, Čáslav - Kutná Hora 2014.

KUČA, Karel, *Česká republika: atlas památek A-N*, Praha 2002.

KUČA, Karel, *Česká republika: atlas památek O-Ž*, Praha 2002.

MAŠEK, Petr, *Modrá krev, minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, Praha 1999.

MYSLIVEČEK, Milan, *Erbovník, aneb kniha o znacích i osudech rodů žijících v Čechách a na Moravě: Podle starých pramenů a dávných ne vždy věrných svědectví*, Praha 1993.

MYSLIVEČEK, Milan, *Velký erbovník, Encyklopedie rodů a erbů v zemích Koruny české, svazek I.*, Plzeň 2005, *svazek II.*, Plzeň 2006.

NOHEL, Roland, *Kutnohorské erbovní rody*, Kutná Hora 1998.

NOVÁK, Pavel, *Kačina a Chotkové*, Kutná Hora 2007.

Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí, díl II. Alqueire – Ažušak, Praha 1889, heslo: Askanský rod, s. 879.

Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí, díl XV. Krajčij – Ligustrum, Praha 1900, heslo: Lauenburské vévodství, s. 716.

PELANT, Jan, *Erby české, moravské a slezské šlechty: vývoj erbů a stručné dějiny 610 rodů*, Praha 2013.

PILNÁČEK, Josef, *Staromoravští rodové I*, Velehrad 2004.

PLEVA, FRANTIŠEK, *Toulky Vrchovinou: Stručná historie měst, obcí a významných míst Vrchoviny*, Pelhřimov, 2007.

PODHORSKÝ, Marek – TOUŠLOVÁ, Iveta – MARŠÁL, Josef, *Toulavá kamera*, Praha 2005.

POHANKA, Henry Camillo, *Heraldika v souvislostech*, Praha 2013.

- POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech 1 A/J*, Praha 1977.
- POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech 2 K/O*, Praha 1978.
- POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech 3 P/Š*, Praha 1980.
- POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech 4 T/Ž*, Praha 1982.
- POUZAR, Vladimír – MAŠEK, Petr, *Almanach českých šlechtických rodů*, Brandýs nad Labem 2016.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl XII. Čáslavsko*, Praha 1997.
- SEIFERT, Ondřej – MOTTLOVÁ, Naděžda, *Kutnohorské sochy světců: Sculptures of saint in Kutná Hora*, Kutná Hora 2014.
- SCHWARZENBERG, Karel, *Heraldika*, Praha 2007.
- VLASÁK, Antonín Norbert, *Okres Uhřířsko-janovický v Čáslavsku: nástin historicko-archeologický*, Tábor 1885.
- VLČEK, Pavel, *Encyklopedie českých zámků*, Praha 2006.
- VLČEK, Pavel, *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*, Praha 1999.
- ZAVADIL, Antonín, Josef, *Kutnohorsko slovem i obrazem, díl II., část 1., sešit B: Kaňk – Roztěž*, Kutná Hora 2000.
- ZAVADIL, Antonín, Josef, *Kutnohorsko slovem i obrazem, díl II., část 2: Uhřířskojanovicko sešit A: Uhl. Janovice – Kochanov*, Kutná Hora 2000.
- ZENGER, Maria, Zdeněk, *Česká heraldika*, Praha 1978.
- ZIEHR, Wilhelm, *Evropské šlechtické rody*, Praha 1996.
- ŽUPANIČ, Jan – FIALA, Michal – KOBLASA, Pavel, *Šlechtický archiv c. k. ministerstva vnitra: Erbovní listiny*, Praha 2014.
- ŽUPANIČ, Jan – FIALA, Michal – STELLNER, František, *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české*, Praha 2001.

Internetové zdroje:

Dostupné online:

(https://www.czso.cz/csu/xs/charakteristika_okresu_kutna_hora), [citováno k 20. 4. 2019].

Dostupné online <http://www.hostivickahistorie.cz/zajimavosti/erb-sasko-lauenbursti.htm> [citováno k 3. 3. 2019].

Dostupné online:

<https://pamatkovykatalog.cz/?element=2327008&mode=parametric&protectionType%5B0%5D=8&action=element&presenter=ElementsResults> [citováno k 20. 4. 2019].

Dostupné online:

(<https://pamatkovykatalog.cz/?presenter=LegalStatesResults&action=legalState&legalState=156942>) [citováno k 20. 4. 2019].

Dostupné online (<https://www.krasnecesko.cz/foto/24430-Kacov.html>) [citováno k 12. 2. 2019].

Dostupné online: (<http://www.stredoceske-zamky.cz/zamekzehusice.html>) [citováno k 16. 2. 2019].

Obrazová příloha:

Obr. 1 Čáslav, kostel sv. Petra a Pavla – Sixtové ze Zvířetína (Adam Sixta ze Zvířetína)

Obr. 2 Čáslav, kostel sv. Petra a Pavla – Sixtové ze Zvířetína (jeden ze synů Jakuba Sixta ze Zvířetína)

Obr. 3 Čáslav, kostel sv. Petra a Pavla – Sixtové ze Zvířetína (Lukáš Sixta ze Zvířetína)

Obr. 4 Čáslav, kostel sv. Petra a Pavla – Sixtové ze Zvřetína (Jindřich Sixta ze Zvřetína)

Obr. 5 Čáslav, kostel sv. Petra a Pavla – Jan Ledčar ze Sionu

Obr. 6 Čáslav, kostel sv. Petra a Pavla – Nathanael Koudel ze Židenic

Obr. 7 Čáslav, kostel sv. Petra a Pavla – Jan Mikuláš Koudela z Židenic a jeho choť Alena (roz. Popelová) Koudelová z Vesce

Obr. 8 Čáslav, kostel sv. Petra a Pavla – Šimon Vnouček z Orličné

Obr. 9 Čáslav, kostel sv. Petra a Pavla – Kašpar Matěj z Vykrantíc

Obr. 10 Čáslav, kostel sv. Petra a Pavla

Obr. 11 Čáslav, kostel sv. Petra a Pavla

Obr. 12 Hodkov, zámek – Schebkové

Obr. 13 Hraběšín, zámek – Schwanzenberkové

Obr. 14 Chotusice, kostel sv. Václava – Jan František Josef z Thunu & Marie Filipina z Harrachu

Obr. 15a Kácov, zámek – Sasko-lauenburský znak

Obr. 15b Kácov – Sasko-lauenburský znak¹⁸⁰

Obr. 16 Kluky, hřbitovní zeď – Klučtí z Libodřic

¹⁸⁰ Dostupné online: <https://www.krasnecko.cz/foto/24430-Kacov.html> [citováno k 12. 2. 2019].

Obr. 17 Kutná Hora, měšťanský dům č. p. 173 – Freisichselbst z Frýdenpachu (z Freidnbachu)

Obr. 18 Kutná Hora, měšťanský dům č. p. 173 – Kouřimský z Věčina

Obr. 19 Kutná Hora, měšťanský dům č.p. 173 – Jan Šultys z Felsdorfu

Obr. 20 Kutná Hora, měšťanský dům č. p. 173

Obr. 21 Kutná Hora, měšťanský dům č. p. 173 – Dačický z Heslova

Obr. 22 Kutná Hora, rodný dům Mikuláše Dačického – Mikuláš Dačický z Heslova

Obr. 23 Kutná Hora, sousoší Jana Nepomuckého – Věžníkové z Věžník

Obr. 24 Kutná Hora, sousoší sv. Barbory – Lobkovicové

Obr. 25 Kutná Hora, sousoší Ferdinanda III. Kastilského – Rabenhauptové ze Suché

Obr. 26 Kutná Hora, sousoší sv. Isidora – Obytečtí z Obytce

Obr. 27 Kutná Hora, sousoší sv. Josefa Kalasanského – Trauttmansdorffové

Obr. 28 Kutná Hora, knížecí Schwarzenberský hostinec U Zlatého lva – Schwarzenberkové

Obr. 29 Malešov, kostel sv. Václava – Ostein

Obr. 30 Malešov, sousoší sv. Antonína, sv. Floriána a sv. Jana Nepomuckého – Ostein

Obr. 31 Nové dvory, brána dominikánského kláštera – Bernard František Věžník & Barbora Elizabeth Švihovská z Rýzmburka

Obr. 32 Nové dvory, socha sv. Barbory – Švihovští z Rýzmerka

Obr. 33 Přítoky, socha sv. Jana Almužníka – Věžníkové z Věžník

Obr. 34 Rataje n. Sázavou, zámek – František Maxmilián Leopold z Talmberka & Eva Kustošovna ze Zubří a Lipky

Obr. 35, 36 Rataje n. Sázavou, hřbitovní zeď – Talmberkové & páni z Lipé

Obr. 35 (detail) Rataje n. Sázavou, hřbitovní zeď – Talmberkové

Obr. 36 (detail) Rataje n. Sázavou, hřbitovní zeď – Páni z Lipé

Obr. 37 Roztěž, zámek – Karl Dalberg & Charlotte Sturmfeder¹⁸¹

¹⁸¹ Foto: David Krpela

Obr. 38 Roztěž, zámek – Karl Dalberg & Marie Gabriella von Spiegel¹⁸²

Obr. 39 Sudějov, kostel sv. Anny – Bredové

¹⁸² Foto: David Krpela

Obr. 40 Svatý Mikuláš, zámek – Jan Rudolf Chotek & Marie Sidonie z Clary-Aldringen

Obr. 41 Svatý Mikuláš, zámek – Chotkové

Obr. 42 Svatý Mikuláš, zámek – Thun-Hohensteinové

Obr. 43 Třebešice, zámek – Josef Jaroslav hrabě Věžník z Věžníků & Silvie Věžníková rozená kněžna z Klebelsbergu

Obr. 44 Tupadly, zámek – Auerspergové

Obr. 45 Zbraslavice, kostel sv. Vavřince – Malovcové z Malovic

Obr. 46 Zbraslavice, socha Panny Marie Immaculaty – hrabě František Čejka z Olbramovic

Obr. 47, 48 Zruč n. Sázavou, zámecká brána – pohled při vstupu do zámku

Obr. 49, 50 Zruč n. Sázavou, zámecká brána – pohled při odchodu ze zámku

Obr. 50 (detail) Zruč n. Sázavou, zámecká brána – Schebkové

Obr. 51 Žehušice, zámek – Josef Matyáš Thun-Hohenstein & Františka z rodu Žerotínů¹⁸³

Obr. 52 Žleby, vstupní podloubí na nádvoří zámku – Auerspergové

¹⁸³ Dostupné online: <http://www.stredoceske-zamky.cz/zamekzhusice.html> [citováno k 16. 2. 2019].

Obr. 53 Žleby, vstupní podloubí na nádvoří zámku – nelze určit

Obr. 54 Žleby, zámek – osobní erb kněžny Vileminy Colloredo-Mansfeld

Obr. 55 Žleby, zámek – Colloredové

Obr. 56–63 Žleby – erbovní galerie na nádvoří zámku

Obr. 64–71 Žleby – erbovní galerie na nádvoří zámku

Obr. 72–75 Žleby – erbovní galerie na nádvoří zámku, lovecká veranda

Obr. 56 Laura de Vola

Obr. 57 Claudia von Colloredo

Obr. 58 Felicitas von Rabatta

Obr. 59 Johanna von Kinsky

Obr. 60 M. Gabrielle von Starhemberg

Obr. 61 M. Isabella von Mannsfeld

Obr. 62 Leopoldine von Waldstein

Obr. 63 Christine von Clam Gallas

Obr. 64 Gabrielle von Lobkowitz

Obr. 65 Wilhelmina von Waldstein

Obr. 66 M. Josepha von Trauttson

Obr. 67 Maria Liechtenstein

Obr. 68 Theresia von Rappach

Obr. 69 M. Katharina von Losenstein

Obr. 70 Sidonia von Gallen

Obr. 71 M. Christina von Spader

Obr. 72 Emma von Fekn

Obr. 73 Anna rangepani

Obr. 74 Flaminia di Bembo

Obr. 75 Johana von Wels